

Dialogilabra

Ohjeita viestinnän etiikka
-pelin pelaajille

Dialogi- laboratorio

Projekti: “Fostering capacity building for civic resilience and participation: Dialogic communication ethics and accountability”

Diacometin lautapeli ”**Dialogilaboratorio**” on saanut rahoitusta Euroopan unionin Horisontti Eurooppa -tutkimus- ja innovaatio-ohjelmasta avustussopimuksella nro 101094816.

Tässä ohjekirjassa esitetyt näkemykset ja mielipiteet ovat yksinomaan kirjoittajien omia eivätkä välttämättä vastaa Euroopan unionin tai Euroopan tutkimuksen toimeenpanoviraston näkemyksiä. Euroopan unionia tai rahoittavaa viranomaista ei voida pitää niistä vastuussa.

Tekijät

Pelin idea ja menetelmä: professori Halliki Harro-Loit, FT Mari-Liisa Parder, Marten Juurik (Etiikkakeskus, Tarton yliopisto)

Työryhmä Tarton yliopiston etiikkakeskuksessa: Tobias Pily, Kaisa-Maris Hagel, Kertu Rajando, Laura Lilles-Heinsar, Triin Paaver

Diacomet-hankkeen työryhmä pelitapausten kehittämisessä: Kristina Juraitė (VMU), Mari-Liisa Parder (UTARTU), Eglė Gerulaitienė (VMU), Inesa Bunevičienė (VMU), Halliki Harro-Loit (UTARTU), Christina Krakovsky (OEAW), Marina Lindmeyr (OEAW), Elina Tolonen (TAU), Heikki Heikkilä (TAU), Marko Milosavljević (UL), Romana Biljak Gerjevič (UL), Rijk van den Broek (HU), Bessie Slagt (HU), Sophie Duvetot (HU), Erik Uszkiewicz (HES), Eszter Hadnagy (HES), Laura Amigo (USI)

Kansikuva ja avatar-hahmot: Britten Dortmans

Toimitus: Mari-Liisa Parder, Laura Lilles-Heinsar

Kielentarkistus: Jaq Greenspon (VMU)

Dialogia tukevan viestinnän periaatteiden muotoilu: Halliki

Harro-Loit, Epp Lauk, Marten Juurik, Mari-Liisa Parder, Tobias

Eberwein, Marie Rathmann

Oikoluku: Kertu Rajando, Carmen Helene Raudmets, Tobias

Pilv, Kaisa-Maris Hagel, Triin Paaver, Laura Lilles-Heinsar

Suunnittelu ja taitto: Kertu Rajando

ISBN 978-9985-4-1508-5 (PDF)

ISBN 978-9985-4-1505-4 (painettu)

Julkaisija: Etiikkakeskus, Tarton yliopisto

© Tarton yliopisto, 2026

Sisällysluettelo

Johdanto	6
Lautapelin ohjeet	11
Esimerkkitapauksia peliin tutustumiseksi	14
Osio 1: Tapauksia journalisteille ja viestinnän asiantuntijoille	19
Osio 2: Tapauksia organisaatioiden edustajille	36
Osio 3: Tapauksia korkeakouluihin	52
Osio 4: Tapauksia koulumaailmaan	68
Palautteen antaminen	85
Väriyhdistelmien merkitykset	91
Dialogisen viestinnän periaatteet	93

Diacometin kumppaniorganisaatioiden lyhenteet

UTARTU Tarton yliopisto (Viro)

OEAW Itävallan tiedeakatemia (Itävalta)

TAU Tampereen yliopisto (Suomi)

UL Ljubljanan yliopisto (Slovenia)

HU Utrechтин ammattikorkeakoulu (Alankomaat)

HES Unkarin Eurooppa-seura (Unkari)

USI Italiankielisen Sveitsin yliopisto (Sveitsi)

VMU Vytautas Magnusin yliopisto (Liettua, koordinaattori)

Johdanto

Dialogilaboratorio

Pelin tavoitteena on oppia tunnistamaan dialogisen viestinnän eettisiä ulottuvuuksia arjen tilanteissa.

Milloin ja miksi dialogia tarvitaan?

Dialogi on tärkeää keskustelu- ja osallistumiskulttuurin tukemisessa sekä hyvien ihmissuhteiden rakentamisessa ja ylläpitämisessä. Dialogilla on merkitystä perheissä, ammatillisissa yhteisöissä, organisaatioissa, yhteiskunnassa ja valtioiden välisissä suhteissa. Dialoginen viestintä ei kuitenkaan sovi kaikkiin tilanteisiin. Esimerkiksi kriisitilanteessa tarvitaan usein selkeää yksisuuntaista viestintää, joka auttaa ihmisiä selviytymään tilanteesta turvallisesti ja mahdollisimman vähäisin vahingoin. Myös monissa oppimistilanteissa on paljon yksisuuntaista ohjeistusta. Samoin tiedotustilaisuuksissa dialogi ei välttämättä ole hallitseva viestinnän muoto.

Dialogista viestintää tarvitaan erityisesti silloin, kun viestinnän tavoitteena on tulla ymmärretyksi ja tunnistetuksi, harkita yhdessä, väitellä rakentavasti, päästä sopimukseen, tehdä yhteistyötä, antaa ja vastaanottaa palautetta sekä rakentaa ja kehittää suhteita.

Hyvän keskustelukulttuurin normatiiviset lähtökohdat

Normatiivinen lähestymistapa kysyy, miten asioiden pitäisi olla. Viestinnän näkökulmasta se tarkoittaa kysymystä siitä, miten yhteiskunta voisi tukea dialogia ja rakentavaa vuoropuhelua esimerkiksi koulutuksen, lainsäädännön, itsesääntelyn tai kulttuurin keinoin. Jotta mahdollisimman moni ymmärtäisi, millaista toimintaa pidetään oikeana tai vääränä, tarvitaan yhteisiä pelisääntöjä. Siksi sovitaan yhteisistä hyvistä käytännöistä ja kirjataan ne toimintaohjeiksi.

Dialogisen viestinnän etiikka koskee koko yhteiskuntaa. Se liittyy kaikkiin ammatteihin, toimialoihin sekä ryhmien ja yksilöiden väliseen viestintään. Diacomet-hankkeessa olemme muotoilleet kuusi hyvän

dialogisen viestinnän osa-aluetta ja niihin liittyvät toimintaohjeet. (Ne löytyvät ohjekirjan lopusta liitteenä.)

Eettinen dialoginen viestintä edellyttää, että ihmisillä on sekä vuorovaikutustaitoja että kykyä pohtia oikean ja väärän kysymyksiä. Nämä taidot alkavat kehittyä, kun ihminen huomaa, että monet arjen viestintätilanteet sisältävät eettisiä valintoja. Dialogilaboratorio-oppimispeli auttaa tunnistamaan arkisia viestintäeettisiä pulmatilanteita. Peli ohjaa tarkastelemaan tilanteita eri näkökulmista, punnitsemaan erilaisia toimintavaihtoehtoja ja perustelevaan omia eettisiä ratkaisuja.

Mistä peli koostuu?

Dialogilaboratorio-oppimispelissä käsitellään tosielämästä tuttuja viestintätilanteita tarinoiden avulla. Lyhyissä tarinoissa esiintyy kaksi tai kolme henkilöä, ja tapahtumia tarkastellaan aina kahden henkilön näkökulmasta. Näillä henkilöillä on tarinassa erilaiset roolit, tavoitteet ja käsitykset tilanteen kulusta.

Dialogisessa viestinnässä on tärkeää osata asettua toisen ihmisen asemaan. Se auttaa huomaamaan, ettei itsekään aina tiedä tilanteesta kaikkea olennaista. Ennen kuin tekee jyrkkiä johtopäätöksiä, voi olla parempi kysyä ja selvittää asiaa tarkemmin. Tällainen tapa ehkäisee väärinkäsityksiä ja ristiriitoja. Dialogilaboratorio vahvistaa pelaajien kykyä tunnistaa toisten tarpeita viestintätilanteissa. Tästä syystä kahden henkilön näkökulmasta esitetty tarina on pelissä keskeistä.

Tarinan luettuaan pelaajalle esitetään viisi mahdollista toimintavaihtoehtoa, jotka kuvaavat, miten yksi tarinan osapuolista voisi reagoida. Henkilö voi olla mukana ristiriitaisessa viestintätilanteessa tai seurata sitä sivusta. Tällöin hänen on päätettävä, puuttuuko hän tilanteeseen, milloin se kannattaa tehdä ja millä tavalla.

Pelin toimintavaihtoehdot perustuvat Tarton yliopiston etiikkakeskuksessa laadittuihin eettisiin profileihin, jotka tukeutuvat moraaliteorioihin: velvollisuusetiikkaan, utilitarismiin, eettiseen egoismiin, suhdetakeskeiseen pragmatismiin ja hoivan etiikkaan. Dialogilaboratoriossa

näitä profileja sovelletaan viestintätilanteisiin. Ne kuvaavat, kuinka eri tavoin ihminen voi arvioida samaa viestintätilannetta ja reagoida siihen. Profiliin kuvaukset löytyvät ohjekirjan lopusta.

Toimintavaihtoehdot eivät tarjoa yhtä selvästi oikeaa tai positiivista ratkaisua. Jokaisessa vaihtoehdossa on sekä vahvuuksia että ongelmia. Mikään viidestä vaihtoehdosta ei kuitenkaan perustu valehteluun, manipulointiin tai toisen loukkaamiseen. Joissakin tarinoissa henkilö voi käyttää manipuloivia keinoja. Silloin pelaajan tehtävä on tunnistaa nämä keinot ja pohtia, millainen vastaus olisi tilanteessa sopivin. Monille on tuttua, että oikeat sanat tulevat mieleen vasta ristiriitatilanteen jälkeen. Dialogilaboratorio antaa mahdollisuuden pysähtyä vaikeiden viestintätilanteiden äärelle ja miettiä etukäteen, miten niissä voisi toimia rakentavasti.

Pelin aikana ryhmä rakentaa yhteisen avatar-hahmon kuudesta palapelin palasta. Jokainen pala vastaa yhtä päätöstä, jonka pelaajat tekevät yhdessä pelin aikana. Toimintavaihtoehdoilla on omat värinsä, joten ryhmän valinnat näkyvät avatarissa erivärisinä paloina. Palat on numeroitu, jotta pelaajat voivat myöhemmin tarkastella, mitä värejä he valitsivat yksin tai yhdessä. Avatariin voi tulla myös harmaita paloja. Ne osoittavat kohdat, joissa ryhmä ei päässyt yhteiseen ratkaisuun ja heidän eettiset näkemyksensä erosivat toisistaan.

Pelin lopuksi ryhmä saa palautetta rakentamansa avatar-hahmon perusteella. Palautteessa tarkastellaan, mitkä värit avatarissa korostuvat ja mitkä jäävät vähemmälle. Ryhmässä rakennettu avatar ei kuvaa yksittäisiä pelaajia, vaan ryhmän yhteisiä viestintäeettisiä valintoja.

Lautapelin avatar-hahmot on suunnitellut Britten Dortmans. Hahmoissa on hyödynnetty mytologisia aiheita ja ne visualisoivat erilaisen eettisten profiilien erityispiirteitä. Ohjekirjan lopussa jokaisen eettisen profiilin kuvauksen yhteydessä on kuva sitä edustavasta avatar-hahmosta.

Pelin edetessä avatar-hahmoista voi rakentua monivärisiä. Joskus valmiit avatarit sisältävät kaikkia mahdollisia värejä. Tämä kertoo usein

siitä, että pelaajat arvioivat tilanteita tapauskohtaisesti ja näkevät jokaisen tarinan omana kokonaisuutenaan. Ohjekirjan viimeisessä osassa esitetään tarkemmin, mitä erilaiset väriyhdistelmät voivat tarkoittaa.

Dialogilaboratorio-oppimispeli auttaa pelaajia huomaamaan, että arjen viestintätilanteisiin sisältyy usein eettisiä valintoja. Se tekee näkyväksi pelaajan omat vuorovaikutustaidot sekä auttaa asettumaan toisen ihmisen asemaan. Peli ohjaa pohtimaan, mitä toinen ihminen tilanteessa tarvitsisi, odottaisi tai mitä hän oikein yrittää sanoa. Lautapeliä pelatessa näitä kysymyksiä pohditaan yhdessä. Kun pelaajat keskustelevat tarinoista, he huomaavat yksityiskohtia, jotka voisivat yksin jäädä näkemättä. Samalla he oivaltavat, miten eri tavoin ihmiset voivat oikeuttaa ja perustella omia valintojaan.

Viestintä on kuin ilma. Se on kaikkialla läsnä, mutta huomataan vasta silloin, kun jokin on pielessä. Kun ristiriita tai konflikti on jo käsillä, viestinnästä voi olla vaikeaa puhua. Miten kertoa esihenkilölle, ettei hän kuunnellut, ja että se on heikentänyt omaa halukkuutta tehdä työtä? Ehkä esihenkilö ei enää muista koko tilannetta, loukkaavilta tuntu-neita sanoja tai palaveria, jossa hän ymmärsi pyrkimyksesi väärin.

Pelin tarinat on laadittu neljää kohderyhmää varten. Ne käsittelevät tilanteita, jotka liittyvät toimittajien ja viestinnän ammattilaisten, organisaatioiden työntekijöiden, korkeakouluuyhteisöjen sekä koulujen arkeen.

Professori Halliki Harro-Loit
Yhteiskuntatieteiden instituutti, Tarton yliopisto

FT Mari-Liisa Parder
Etiikkakeskus, Tarton yliopisto

Lautapelin ohjeet

Pelin kulku

Peliä voi pelata 2–6 hengen ryhmissä.

1. Lue tarina

Jokaisessa tarinassa sama tilanne kerrotaan kahden eri henkilön näkökulmasta. Kummassakin näkökulmassa on oma eettinen pulmatilanteensa. Lue ensin tarina, jonka otsikon lopussa on merkintä **I**. Käy sen jälkeen läpi seuraavat vaiheet ennen kuin siirryt toiseen näkökulmaan, jonka otsikon lopussa on **II**.

2. Tee oma valintasi

Kun olet lukenut ensimmäisen näkökulman, tutustu annettuihin toimintavaihtoehtoihin ja valitse niistä se, joka tuntuu sinusta parhaalta. Yhtä oikeaa vastausta ei ole. Jokainen vaihtoehto pohjautuu erilaiseen eettiseen ajattelutapaan.

Asetu tarinan henkilön asemaan ja mieti, miten itse toimisit vastaavassa tilanteessa. Kun olet tehnyt valintasi, ota sitä vastaava värillinen pelimerkki ja aseta se eteesi pelilaudalle niin, etteivät muut pelaajat näe valitsemaasi väriä.

Valinta pidetään aluksi piilossa, jotta pelaajat eivät vaikuttaisi toistensa päätöksiin. Jos joku näkee, mikä väri ryhmässä näyttää yleistyvän, hän saattaa valita saman värin vain mukautuakseen joukkoon.

3. Perustele valintasi

Kun kaikki pelaajat ovat tehneet valintansa ja asettaneet pelimerkinsä pöydälle kuvapuoli alaspäin, valinnat paljastetaan yhtä aikaa. Tämän jälkeen alkaa perusteluvaihe.

Jokainen pelaaja kertoo vuorollaan, miksi valitsi juuri kyseisen vaihtoehdon. Pelaaja voi itse päättää, kuinka pitkään ja yksityiskohtaisesti hän perustelee valintaansa. Puheenvuorot etenevät myötäpäivään.

Kun siirrytään uuteen näkökulmaan, perustelukierros voidaan aloittaa seuraavasta pelaajasta.

Perusteluvaiheessa on tärkeää kuunnella rauhassa. Kun yksi pelaaja kertoo omasta valinnastaan, muut antavat hänen puhua loppuun. Dialogisen viestinnän etiikassa tarkkaavainen kuunteleminen on keskeistä. Siksi toisia kuunnellaan kunnioittavasti eikä puhujaa keskeytetä. Kun kaikki ovat perustelleet valintansa, aloitetaan yhteinen keskustelu.

4. Keskustelkaa valinnoista

Keskustelulle ei ole ennalta määrättyä aikarajaa. Pelaajat voivat pyytää toisiltaan tarkennuksia, esittää vastaväitteitä, vertailla eri näkökulmia ja pohtia yhdessä sekä tarinaa että toimintavaihtoehtoja.

Keskustelun tavoitteena on löytää ryhmälle yhteinen valinta. Tässä vaiheessa enemmistön mielipide ei ratkaise, vaan kaikkien pelaajien on voitava hyväksyä yhteinen päätös. Jos ryhmä pääsee keskustelun jälkeen yksimielisyyteen, pelilaudan keskelle asetetaan valittua väriä vastaava avatar-pala. Jos yhteistä ratkaisua ei löydy, keskelle asetetaan harmaa avatar-pala.

On hyvä muistaa, ettei harmaa pala tarkoita epäonnistumista. Ihmiset voivat tulkita saman tilanteen eri tavoin, ja heidän arvovalintansa voivat erota toisistaan paljonkin. Tämä ei silti tarkoita, ettei heidän välillään voisi olla dialogia. Päinvastoin, keskustelu voi auttaa ryhmää huomaamaan, että pelaajat ratkaisisivat tilanteen eri tavoilla. Myös tämä on hyväksyttävä lopputulos.

5. Rakentakaa avatar-hahmo

Pelin aikana ryhmä rakentaa oman avatar-hahmonsensa. Jokainen avatar-pala vastaa yhtä pelissä tehtyä yhteistä päätöstä. Palat on numeroitu, jotta pelaajat voivat myöhemmin palata eri tilanteisiin ja tarkastella, millaisia valintoja he tekivät.

Valmis avatar-hahmo koostuu kuudesta palasta. Yhdessä kokonaisessa pelissä käsitellään kolme tarinaa, ja jokaisessa tarinassa on kaksi näkökulmaa. Jokaisen näkökulman jälkeen pelilaudan keskelle asetetaan yksi avatar-pala. Kun kaikki kuusi näkökulmaa on käsitelty, ryhmän avatar-hahmo on valmis.

6. Aloittakaa uusi kierros

Kun uusi avatar-pala on lisätty, palataan pelin alkuun. Seuraavaksi luetaan joko saman tarinan toinen näkökulma tai uuden tarinan ensimmäinen näkökulma. Sen jälkeen käydään uudelleen läpi valinta, perustelu ja yhteinen keskustelu.

7. Päättäkää peli

Peli päättyy, kun avatar-hahmot ovat valmiit. Yhden pelin aikana käsitellään kolme tapausta. Koska jokaisessa tapauksessa on kaksi näkökulmaa, pelin vaiheet käydään läpi yhteensä kuusi kertaa.

Kun avatar-hahmot ovat valmiit, pelaajat voivat tarkastella ja vertailla omia valintaprofilejaan oppaan lopussa olevien kuvausten avulla. Näin ryhmä voi pohtia, millaiset eettiset ajattelutavat heidän valinnoissaan korostuivat.

Esimerkkitapauksia peliin tutustumiseksi

Julkisen henkilön reaktio kritiikkiin ja sananvapauteen I

Kuninkaalliseen perheeseen syntyy tytär. Hänen kunniakseen aletaan suunnitella suurta kastejuhlaa, johon kutsuttaisiin paljon tärkeitä vieraita. **Kuningattaren** mielestä kaikkien valtakunnan lumoojattarien tulisi tulla juhlaan ja antaa siunaus hänen tyttärelleen. Kuningas kuitenkin ilmoittaa, ettei Kuun Lumoojatar ole tervetullut juhliin, koska hän on usein kritisoinut ja pilkannut kuninkaan tekoja ja päätöksiä julkisesti.

Mitä tekisit kuningattaren asemassa?

1. Pyydän kuningasta harkitsemaan asiaa uudelleen. Jos alamaisille koituu harmia kriittisen mielipiteen ilmaisemisesta, kohta kukaan ei uskalla ilmaista ajatuksiaan vapaasti.
2. Kerron kuninkaalle, että hänen tulisi julkisena henkilönä kestää enemmän kritiikkiä kuin tavallisen kansalaisen.
3. Kerron ymmärtäväni, miksi kuningas on tyytymätön, ja myönnyn hänen kantaansa.
4. Sanon ymmärtäväni, miksi kuningas on tyytymätön, mutta kysyn, onko hän miettinyt, miten Kuun Lumoojattaren kutsumatta jättäminen voi vaikuttaa suhteisiimme lumoojattarien yhteisöön.
5. Sanon, että tyttäreemme saama siunaus on tärkeintä. Sen vuoksi kaikki lumoojattaret on kutsuttava, pidimmepä me jostakin tai emme.

Julkisen henkilön reaktio kritiikkiin ja sananvapauteen II

Kuninkaan linnaan on saapunut maan suurimman sanomalehden toimittaja ja hän kuulee sattumalta kuningasparin keskustelun, jossa kuningas ilmoittaa, ettei halua kutsua **Kuun Lumoojattarta** juhliin.

Toimittaja hiipii ulos soittamaan **Kuun Lumoojattarelle** kysyäksään, mitä mieltä tämä on siitä, että kuningas haluaa jättää hänet juhlien ulkopuolelle.

Mitä tekisit Kuun Lumoojattaren asemassa?

1. Totean, ettei valtakunnassa ole sananvapautta, jos kuninkaan kritisoijat eivät ole tervetulleita juhliin.
2. Sanon toimittajalle, että kuningasparilla on varmasti syynsä jättää joku kutsumatta. Toivon, että perusteluista kerrottaisiin yleisölle.
3. En kommentoi asiaa mitenkään, koska kukaan ei ole ilmoittanut kutsumatta jättämisestä minulle.
4. Kerron toimittajalle, että olin suunnitellut antavani prinsessalle lahjaksi hyvän unen loitsun, vaikka kuningaspari ei siitä vielä tiedäkään.
5. Totean toimittajalle, että pienen prinsessan ei tarvitse kärsiä kuninkaan päätöksestä. Aion siitä huolimatta antaa hänelle lahjaksi hyvän unen loitsun.

Miten palautetta annetaan? I

Lumikki asuu pienessä metsämökissä seitsemän kääpiön kanssa. Kääpiöt työskentelevät päivät pitkät timanttikaivoksessa ja myyvät jalokiviä kauppiaille ansaiten rahaa arkisiin menoihin. **Lumikki** kokkaa, siivoaa, pesee pyykkiä ja tarvittaessa lämmittää uunin ja saunan. Kaikki ovat tyytyväisiä tähän järjestelyyn paitsi Jörö. Hän vaatii, että jokaisen talon asukkaan tulisi tehdä vuorotellen eri työtehtäviä. Jörön mielestä maanantaisin Lumikin tulisi työskennellä kaivoksessa, jolloin kääpiöt hoitaisivat vuorostaan kotityöt. Jöröä miellyttääkseen **Lumikki** menee maanantaina kaivokseen ja Unelias tekee kotityöt. Kun kaivostyöläiset palaavat kotiin, heitä odottavat hellalle palanut makaroni, pino pesemättömiä astioita, kylmä talo ja palovammoja saanut Unelias.

Mitä tekisit Lumikin asemassa?

1. Sanon Jörölle suoraan, ettei hänen ehdotuksensa toiminut. Kaikki eivät vain osaa kaikkia tehtäviä.
2. Sanon Jörölle, että voimme harkita reilumpaa työnjakoa joskus toiste, mutta tällä hetkellä hänen on saatava kääpiöt siivoamaan kaaos.
3. Sanon Jörölle, että hänen on valmistettava nopeasti jotakin syötävää ja siivottava keittiö, koska olen nälkäinen työpäivän jälkeen. En halua aloittaa huomista likaisessa keittiössä.
4. Totean Jörölle, että tämän kokeilun ansiosta voimme varmasti keksiä paremman tavan jakaa kotityöt tulevaisuudessa, jotta kaikki olisivat tyytyväisiä.
5. Ehdotan Jörölle, että tämä kysyisi Uneliaalta, mitä oikein tapahtui ja millaista apua tämä tarvitsisi kotitöissä.

Miten palautetta annetaan? II

Lumikki ja kääpiöt eivät voineet enää sietää **Jörön** jatkuvaa marmastusta. He päättävät pitää "roolinvaihtopäivän" maanantaina. Lumikki menisi töihin kaivokseen ja kääpiöt arpoivat, kuka heistä jäisi kotiin siivoamaan, hoitamaan uunia ja kokkaamaan. Arpa osuu Uneliaaseen, joka yrittää kovasti, mutta nukahtaa pastaa keittäessään. Hän polttaa itsensä lämmittäessään uunia, eikä ehdi pestä astioita. Tämän jälkeen hän nukahtaa ja talo ehtii jäähtyä ennen Lumikin ja kääpiöiden paluuta.

Mitä tekisit Jörön asemassa?

1. Kerron Unelialle, ettei hän täyttänyt odotuksia. Kysyn, mitä hän tekisi tilanteen parantamiseksi.
2. Sanon, että olisi reilua, jos Unelias tilaisi kaikille noutoateriat korvaukseksi tekemättä jääneistä kotitöistä. Syötyämme voimme yhdessä ryhtyä lämmittämään uunia ja siivoamaan.

3. En sano mitään. Katson ensiksi, miten muut reagoivat tilanteeseen.
4. Totean, että teimme molemmat virheen. Kaikki tietävät, että Unelias nukahtelee jatkuvasti, joten meidän olisi tullut kytkeä ajastin päälle ennen kaivokselle lähtemistä.
5. Totean, että talo on ehjä ja uuden pasta-annoksen valmistaminen käy nopeasti. Näin ollen Unelias voi ottaa tapahtuneen vain oppituntina kotitöiden hoitamisesta.

Rehellisyys ja tietoon perustuva päätöksenteko I

Kun prinsessa Ruusunen ja hänen hovinsa heräävät satavuotisesta unesta, kuninkaan **neuvonantaja** huomaa, että maailma hovin ympärillä on muuttunut. Viimeisen sadan vuoden aikana kuningaskunnan perinteiset tulonlähteet ovat ehtyneet ja alueen maatalous on kuihtunut. Monet ihmisvoimin tehdyistä töistä on nyt mahdollista ostaa halvalla tai teettää jopa roboteilla. **Neuvonantaja** esittelee analyysinsä kuninkaalle. Kuningas on huolissaan ja kysyy, miten hänen elintasonsa olisi mahdollista säilyttää.

Mitä tekisit kuninkaan neuvonantajan asemassa?

1. Totean, ettei kuningas kuunnellut analyysiäni tarkasti. Analyysi ei vastaa kysymykseen siitä, miten kuningas voisi säilyttää elintasonsa.
2. Pyydän kuninkaalta tarkennusta: tarkoittaako hän vain omaa elintasoaan vai koko hovin elintason säilyttämistä?
3. Pelkistän analyysini sanomalla, että kuninkaan on vähennettävä menojaan ja löydettävä uusia tulonlähteitä.
4. Sanon ymmärtäväni kuninkaan huolen elintason laskusta ja kysyn, miten hän itse säästäisi kustannuksista.
5. Neuvonantajana ehdotan uuden analyysin tekemistä, joka etsisi vaihtoehtoja kuninkaan elintason säilyttämiseksi.

Rehellisyys ja tietoon perustuva päätöksenteko II

Prinsessa Ruusunen herää hovinsa kanssa satavuotisesta unesta. Sadan vuoden aikana kuningaskunnan tulonlähteet ovat ehtyneet. Vanha kuningas tajuaa, että hänen olisi irtisanottava puolet hovin työntekijöistä ja lisättävä jäljelle jäävien työkuormaa. Kuningasta neuvotaan, että irtisanomisilmoitukset tulisi toimittaa työntekijöille yllättäen ja lakimiehen läsnäollessa, jotta palkolliset eivät hämmennykseltään osaisi puolustaa oikeuksiaan. Illallisella **prinsessa Ruusunen** saa tietää suunnitelmasta.

Mitä tekisit prinsessa Ruusunen asemassa?

1. Sanon, että kuninkaan tulisi osoittaa kiitollisuutensa irtisanottaville ja maksaa heille asianmukainen eroraha. Mikäli kuninkaan varat eivät tähän riitä, hänen tulisi ottaa lainaa.
2. Ehdotan, että keskustelisimme kuningaskunnan taloudellisesta tilanteesta laajemmalla joukolla.
3. Tarjoudun kirjoittamaan henkilökohtaisen kiitoskirjeen irtisanottaville. Irtisanomiset ovat työnantajan eli kuninkaan huoli.
4. Kysyn kuninkaalta, onko hän varautunut siihen, että pitkään hänen palveluksessaan olleet ihmiset saattavat alkaa vihata häntä irtisanomisten vuoksi.
5. Ehdotan kuninkaalle, että hän keskustelisi tilanteesta irtisanottavien kanssa. Ehkä jotkut heistä haluaisivat jatkaa työtä osa-aikaisesti.

Osio 1: Tapauksia journalisteille ja viestinnän asiantuntijoille

Journalismin eettiset periaatteet ovat muotoutuneet demokraattisissa yhteiskunnissa vuosikymmenten kuluessa. Siksi toimittajille ja viestinnän ammattilaisille on tuttua, että viestintää, tiedon käsittelyä ja välittämistä ohjaavat yhteiset säännöt ja käytännöt. Miksi heidän olisi silti hyödyllistä tuntea myös dialogisen viestinnän etiikan periaatteet ja soveltaa niitä omassa työssään?

Journalismietiikan keskeinen lähtökohta on, että journalismin tehtävänä on tuottaa kansalaisille ja yhteiskunnalle totuudenmukaista ja olennaista tietoa. Toimittajan ensisijainen vastuu liittyy siis yleiseen etuun. Käytännön työssä toimittajan on kuitenkin otettava huomioon myös oman yleisönsä odotukset, lähteet ja juttujen kohteet. Usein ammatillisia ratkaisuja on tehtävä nopeasti ja paineen alla. Viestinnän ammattilaisen ensisijainen vastuu puolestaan liittyy organisaatioon, jota hän edustaa. Työnkuvien erot synnyttävät usein jännitteitä toimittajien ja viestinnän ammattilaisten välille.

Dialogisen viestinnän etiikan näkökulma on toimittajien ja viestijöiden ammattieettisiä periaatteita laajempi. Se ei korvaa kummankaan ammattiryhmän omia eettisiä velvoitteita eikä edellytä luopumista nykyisistä vastuista tai lojaliteeteista. Kuitenkin se nostaa niiden rinnalle ajatuksen kuuntelemisen merkityksestä, luotettavaan tietoon perustuvasta argumentaatiosta ja kunnioittavasta vuorovaikutuksesta. Erityisen tärkeää tämä on tilanteissa, joissa viestinnän osapuolten välillä on epätasainen valtasuhde.

Voisiko toimittaja tukeutua dialogisen etiikan periaatteisiin esimerkiksi tehdessään tutkivaa journalismia korruptiosta? Kyllä, koska totuudenmukaisuus, ihmisarvon kunnioittaminen ja manipulatiivisten viestinnän keinojen vastustaminen ovat viestinnän etiikassa yhteisesti tunnustettuja arvoja.

1980-luvun puolivälistä lähtien niin viestinnän johtamisessa kuin organisaatioviestinnän tutkimuksessa on vahvistunut suuntaus, jota on kutsuttu dialogiseksi käänteeksi. Se korostaa viestinnän kaksisuuntaisuutta, yleisölähtöisyyttä ja vuorovaikutusta kohderyhmien kanssa. Käytännön työssä tämä ihanne ei kuitenkaan aina toteudu. Viestinnän ammattilaisten työssä näkyy edelleen ajattelua, jossa viestintä ymmärretään ennen kaikkea organisaation oman viestin välittämisenä kohderyhmälle.

Tämän päivän polarisoitunut ja propagandan kyllästämä viestintäympäristö haastaa viestinnän ammattilaiset pohtimaan ammattietiikkansa entistä syvällisemmin. Dialoginen viestinnän etiikka tarjoaa tähän tukea. Sen lähtökohtana on, että viestintä oikein toteutettuna voi vahvistaa ihmisten välistä luottamusta ja yhteiskunnallista yhteenkuuluvuutta. Kuulluksi ja ymmärretyksi tuleminen on ihmisten perustarve. Journalismin yleisöt eivät välttämättä arvosta toimittajaa, joka jyrää haastateltavansa. Viestintäjohtaja, joka puhuu yrityksen henkilöstöstä julkisuudessa sen sijaan, että puhuisi heidän kanssaan, todennäköisesti etäännyttää työntekijät organisaatiosta.

Diacomet-hankkeessa tuotetut dialogisen viestinnän etiikan osat alueet, arvot ja periaatteet on kehitetty aiemman journalismin ja viestintäetiikan tutkimuksen pohjalta. Niiden tarkoituksena on auttaa arvioimaan, millainen viestintä tukee rakentavaa vuorovaikutusta ja millainen taas voi johtaa esimerkiksi ristiriitoihin. Periaatteita ei ole tarkoitettu lopullisiksi säännöiksi, vaan niitä voidaan tulkita ja kehittää käytännössä, etenkin koska viestintäympäristö muuttuu jatkuvasti.

Periaatteet on muotoiltu yleisellä tasolla. Ne saavat varsinaisen merkityksensä vasta konkreettisissa tilanteissa. Siksi tähän vihkoseen on koottu lyhyitä tarinoita, jotka perustuvat eri maista kerättyihin käytännön tapauksiin. Tarinoiden avulla voi pohtia, miten dialogisen viestinnän periaatteita voisi soveltaa arjen viestintätilanteissa. Periaatteet löytyvät vihkosen sisäkannesta.

Viestintäetiikassa vastaukset eivät useinkaan ole yksiselitteisiä. Arjen tilanteissa liikutaan usein harmaalla alueella, jossa samaa tilannetta voi tulkita eri tavoin. Joskus huono viestintä on kuitenkin selvästi tunnistettavaa. Silloin myös oma reagointi on eettinen valinta. Miten pitäisi toimia, jos huono viestintä kohdistuu itseän? Entä jos seuraa tilannetta sivusta? Onko sivustakatsojalla riittävästi tietoa, jotta tilanteeseen voisi puuttua?

Kuvitellaan tilanne, jossa kuvajournalisti siirtää postipaketin talon portaille houkutelukseen julkisuutta välttelevän jutun kohteen ulos kodistaan. Kun henkilö tulee hakemaan pakettia, toimittaja ottaa hänestä kuvan. Jos näet tilanteen sivustakatsojana, sinun on päätettävä, miten reagoit. Huomautatko toimittajalle, että tällainen menettely on harhaanjohtavaa? Vai kirjoitatko tapauksesta blogiisi keskustelematta ensin toimittajan kanssa? Dialogilaboratorio-pelin tarkoituksena on herättää keskustelua juuri tällaisista kysymyksistä.

Lapsi mediassa I

Valtio suunnittelee koulu-uudistusta, johon sisältyisi kaikkien oppilaiden testaaminen 3. luokan lopussa. Tulosten perusteella oppilaat jaettaisiin eri tasoille heidän osaamisensa mukaisesti. Muutos on herättänyt keskustelua mediassa. Toimittaja Kati vieraillee huono-osaisiksi tiedetyllä asuinalueella kuullakseen asukkaiden näkemyksiä uudistuksesta. Paikallisen koulun vanhempainyhdistyksen kautta hän tavoittaa 3. luokkalaisen isän, **Tuomaksen**, ja pyytää tämän poikaa haastateltavaksi TV-uutisten inserttiä varten.

Mitä tekisit Tuomaksen asemassa?

1. Vaikka lasten mielipiteiden kuuleminen on tärkeää, sitä tehdään mediassa liian harvoin. Annan toimittajalle luvan haastatella poikaani, mutta pyydän saada tarkistaa haastattelun ennen sen julkaisemista.
2. Arvostan sitä, että lapsille annetaan ääni mediassa, mutta pyydän toimittajaa ottamaan yhteyttä vanhempiin oppilaisiin, joilla on enemmän kokemusta testeistä.

3. Sanon, että poikani saa antaa haastattelun, jos itse haluaa näin tehdä.
4. Annan luvan sillä ehdolla, että toimittaja haastattelee lapseni lisäksi myös muutamaa hänen luokkatoveriaan. Haluan toimittajan hankkivan minulle näiden lasten vanhempien yhteystiedot.
5. Sanon, että toimittaja saa haastatella lastani minun läsnä ollessani. Näin pieni lapsi ei ole kykenevä puhumaan yksin oppilaiden testaamisesta.

Lapsi mediassa II

Laura on kansallisen uutistoimiston päätoimittaja. Hän seuraa toimituksessa työn alla olevaa juttua koulu-uudistuksesta, jossa kerrotaan kolmasluokkalaisten suunnitelluista valtakunnallisista testeistä, jotka määrittäisivät heidän osaamistasonsa. Muutos on herättänyt keskustelua mediassa. Toimittaja Kati on vierailut huono-osaisella alueella ja haastatellut isän luvalla tämän kolmosluokkalaista poikaa. Kun pojalta kysytään haastattelussa, tietääkö hän, mitä kansallinen standardoitu arviointi on, lapsi sanoo: "Kyllä." Kun häneltä kysytään, mitä hänen pitää osata testissä, poika vastaa: "Pitää istua paikallaan hiljaa." Kati kysyy **Lauralta**, pitäisikö haastattelua julkaista.

Mitä tekisit Lauran asemassa?

1. Annan luvan jutun julkaisemiseen, sillä yleisöllä on oikeus tietää asioista. Haastattelu on tehty vanhemman luvalla ja se ilmentää aidosti lapsen ymmärrystä testeistä.
2. Annan luvan jutun julkaisemiseen, sillä standardoivien testien suunnittelussa tulisi kuunnella lapsia. Uutinen muistuttaa päättäjiä siitä, kenen etuja uudistuksen tulisi palvella.
3. Annan luvan jutun julkaisemiseen, sillä lapsen vastaus on kiinnostava ja herättää takuulla yleisön huomion.
4. Ehdotan, että jutussa käytettäisiin vain haastattelun ensimmäistä osaa. En usko, että lastensuojelujärjestöt ja mediaetiikan asiantuntijat pitäisivät loppuosan julkaisemista perusteltuna.

5. En anna toimittajan käyttää haastattelua. Lapsen vastaus voi näyttää joidenkin katsojien silmissä tyhmältä.

Unohtuneet muistiinpanot I

Tarmo työskentelee nuorempana viestintäasiantuntijana valtion hankkeessa, joka on synnyttänyt vastustusta paikallisessa yhteisössä. Kesken kiihkeän kokouksen paikallinen asukas, Martta, sanoo olevansa turhautunut siihen, että valtio kysyy jälleen heidän mielipiteitään. Hän viittaa vuotta aiemmin pidettyyn kokoukseen, jossa asukailta kysyttiin samanlaisia kysymyksiä. Mitä sille palautteelle tapahtui? - Martta ihmettelee. **Tarmo** tajuaa, että hän oli tehnyt tuolloin muistiinpanoja kokouksesta. Vaikka hän oli arvostanut asukkaiden panosta, hän huomaa ohittaneensa ne projektin muiden kiireiden takia.

Mitä tekisit Tarmon asemassa?

1. Tunnustan unohtaneeni viime vuonna annetun palautteen, mutta vetoan työni määrään. Palautetta kerättiin monilta yhteisöiltä ja kiireessä sattuu virheitä.
2. Ehdotan osallistumista tälle palautekierrokselle.
3. Pysyn hiljaa, enkä kerro, mitä muistiinpanoille tapahtui.
4. Lupaen yhteisölle, että jos he osallistuvat tälle kierrokselle, palaute käsitellään asianmukaisesti.
5. Myönnän, etten käsitellyt viime vuonna annettua palautetta, ja kysyn, haluaisivatko osallistujat tuoda esiin nyt jotain uutta.

Unohtuneet muistiinpanot II

Martan asuinyhteisö on turhautunut pitkään asukkaiden elämään vaikuttaneeseen hankkeeseen. Jännitteet heijastuvat aiheesta järjestetyssä kokouksessa, jossa **Martta** ihmettelee, miksi valtion edustaja kysyy jälleen heidän mielipiteitään. Hän muistaa samanlaisen kokouksen vuoden takaa, jolloin joku teki muistiinpanoja. **Martta** ihmettelee, mitä silloin annetulle palautteelle tapahtui. Viestintäasiantuntija vas-

taa, että yhteisön palautetta on kyllä käsitelty, ja ehdottaa keskustelun jatkamista.

Mitä tekisit Martan asemassa?

1. Kysyn, kuka oli viime vuonna pidetyssä kokouksessa vastuussa muistiinpanojen tekemisestä. Haluan, että hänen laiminlyöntinsä otetaan käsiteltäväksi.
2. Toistan viime vuonna esittämäni palautteen ja toivon, että se otettaisiin tällä kertaa huomioon.
3. Istun hiljaa loppukeskustelun ajan.
4. Pyydän viestintäasiantuntijan esimiehen yhteystietoja, jotta aiemmassa kokouksessa annettuun palautteeseen vastattaisiin.
5. Ajattelen, että hankkeessa ei ole aidosti kuultu paikallisyhteisöä, joten ehdotan keskustelun lopettamista.

Totuus vai turvallisuus? I

Nuorisokeskuksen työntekijä **Ville** on huomannut, että tulevan LGBTQ+-keskustelutapahtuman järjestäjiä on alettu häiritä. Eräänä päivänä **Ville** saa Facebookissa kutsun populistisen puolueen mielenosoitukseen, joka on aikataulutettu samaan aikaan LGBTQ+-tapahtuman kanssa. Mielenosoituskutsun teksti on vihainen ja nettikeskusteluissa jotkut ehdottavat jopa nuorisokeskuksen polttamista. **Ville** varoittaa järjestäjiä. Nämä siirtävät tapahtuman, mutta eivät ilmoita siitä julkisesti. **Ville** pohtii, pitäisikö hänen ottaa yhteyttä mediaan.

Mitä tekisit Villen asemassa?

1. En ota yhteyttä mediaan vaan viranomaisiin. Tärkeintä on nuorisokeskuksen turvallisuus, ja julkisuuden antaminen mielenosoitukselle saattaisi vaarantaa keskuksen toiminnan.
2. Lähetän mielenosoituksesta nimettömän viestin Suomen Tietotoimistolle.

3. En tee mitään, koska en kuulu keskustelutapahtuman järjestäjiin.
4. Lähetän nimettömän viestin tapahtumasta uutiskanavalle, mutta informoin aikeistani ensin kollegoitani.
5. Annan haastattelun uutiskanavalle ja kritisoin julkisesti populistista puoluetta ja sen järjestämää mielenilmausta.

Totuus vai turvallisuus? II

Antti työskentelee valtakunnallisessa uutismediassa. Hän saa vinkin, että nuorisokeskus on joutunut siirtämään LGBTQ+-keskustelutapahtumansa salaiseen paikkaan, koska populistinen puolue on uhanut tilaisuuden järjestäjiä ja kutsunut "polttamaan nuorisokeskuksen maan tasalle." **Antti** saa tiedon vahvistettua oikeaksi ja hän pitää aihetta kansallisesti merkittävänä uutisena. Hän kuitenkin epäroi kirjoittaa juttua, sillä median huomio saattaisi asettaa nuorisokeskuksen ja keskustelutilaisuuden osallistajat suurempaan vaaraan.

Mitä tekisit Antin asemassa?

1. En julkaise juttua, mutta ilmoitan asiasta viranomaisille.
2. Julkaisen jutun, mutta jätän siitä pois kaikki arkaluontoiset tiedot (nimet, aika, paikka jne.).
3. Julkaisen jutun kertoen kaikki olennaiset yksityiskohdat.
4. Julkaisen jutun, mutta jätän siitä pois kaikki arkaluontoiset tiedot. Lisäksi kehotan osallisia tekemään rikosilmoituksen häirinnästä ja uhkailusta.
5. En julkaise juttua, koska on tärkeämpää ajatella osallistujien ja nuorisokeskuksen turvallisuutta kuin uutiskilpailua.

Kuuluisa urheilija I

Julkisuudessa keskustellaan kiihkeästi siitä, estääkö erään menes-

tyneen urheilijan sukupuoli tämän osallistumisen kamppailulajissa käytäviin kilpailuihin. Amatöörivalmentaja **Jussi** tarkastelee asiaa sääntöjen ja oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Hän huomaa, että julkinen keskustelu muuttuu yhä ideologisemmaksi. Osa **Jussin** kollegoista alkaa ottaa etäisyyttä kohun kohteeksi joutuneeseen urheiliijaan, toiset taas toivovat, että asiasta olisi mahdollista käydä rakentavaa keskustelua. **Jussi** on tunnettu hahmo kamppailulajipiireissä, ja häneltä pyydetään näkemystä paikalliseen uutismediaan. Jussi alkaa epäroidä, sillä aihe on hyvin polarisoiva.

Mitä tekisit Jussin asemassa?

1. Kieltäydyn haastattelusta, koska en pidä itseäni pätevänä arvioimaan asiaa.
2. Osallistun haastatteluun sillä ehdolla, että saan tarkistaa, kuinka lausuntoni esitetään uutismedian julkaisemassa jutussa.
3. Kieltäydyn haastattelusta, koska en halua sekaantua asiaan.
4. Kieltäydyn haastattelusta, mutta suosittelen tilalleni asiantuntijoina pitämiäni kollegoita, jotka saattaisivat olla halukkaita kommentoimaan asiaa.
5. Vastaan pyyntöön myönteisesti ja oion haastattelussa monia perusteettomia väitteitä.

Kuuluisa urheilija II

Julkisuudessa keskustellaan kiihkeästi siitä, onko eräs kamppailulajeissa otteleva urheilija kilpailukelpoinen sukupuolensa vuoksi. **Kalle** saa toimittajana tehtäväkseen jutun, joka virittäisi yleisön kiinnostusta aiheeseen. **Kalle** haastattelee amatöörivalmentaja Jussia, joka esittää kritiikkiä kamppailulajien lajiliittoa kohtaan ja arvostelee liittoa passiivisesta asenteesta. Haastattelun jälkeen valmentaja pyytää kiistanalaiseksi kokemiensa lausuntojen poistamista julkaistavasta jutusta.

Mitä tekisit Kallen asemassa?

1. Kieltäydyn poistamasta valmentajan lausuntoa jutusta, koska päätösvalta jutun sisällöstä kuuluu toimittajalle.
2. Vakuutan haastateltavalle, että jos kukaan ei uskalla kyseenalais-
taa lajiliiton toimintaa, seurauksista kärsivät kamppailulajit.
3. En käytä haastattelua, koska en halua lähteitteni joutuvan kärsi-
mään juttujen seurauksista.
4. Käyn haastateltavan kanssa läpi, mitä hän haluaa vetää takaisin, ja
jätän nuo lausunnot pois jutusta.
5. Tiedustelen valmentajalta, haluaisiko hän antaa uuden haastatte-
lun.

Valikoivaa muokkausta I

Journalistiikan opiskelija **Ali** on työharjoittelussa television ajankoh-
taistoimituksessa. **Ali** huomaa pian, että hänen puolueettomina pitä-
miään juttuja editoidaan ennen niiden julkaisemista, jotta ne sopisi-
vat toimituksen journalistiseen linjaan. Hän kokee, että toimitus on
kiinnostuneempi tarinoiden rakentamisesta kuin faktojen totuuden-
mukaisesta raportoinnista. Erään kerran **Ali** havaitsee, että hänen jut-
tuaan on taas muokattu erityisen paljon. Hän miettii, pitäisikö hänen
vihdoin sanoa asiasta jotain.

Mitä tekisit Alin asemassa?

1. Ilmoitan esimiehilleni olevani tyytymätön juttuni muokkaami-
seen. Tiedustelen, onko muokkaaminen yleinen käytäntö ja voi-
daanko siitä luopua.
2. Pyydän, että voisin jatkossa osallistua omaa työtäni koskevaan
toimitukselliseen päätöksentekoon.
3. En tee mitään, koska julkaisemiseen liittyvät päätökset eivät
kuulu työnkuvaani.

4. Kysyn editointipäätöksiä tehneiltä henkilöiltä, miksi he muokkasivat juttuja ja olisinko voinut tehdä jotain paremmin.
5. Pyydän henkilökohtaisesti anteeksi haastateltavalta, jonka lausunnoista välittyy mielestäni väärä kuva jutun muokkaamisen takia.

Valikoivaa muokkausta II

Tiina on tv-tuottajana vastuussa juttujen editoimisesta lähetystä varten. Toimituksessa on uusi harjoittelija, joka tekee kiinnostavia, mutta lähetykseen liian pitkiä juttuja. Eräänä päivänä **Tiina** saa harjoittelijalta sähköpostia, jossa tämä ilmaisee olevansa tyytymätön juttunsa editointiin. **Tiina** muistaa, että saman harjoittelijan juttuja oli aiemminkin pakko lyhentää, koska lähetyssaikaa tarvittiin odottamattomien ajankohtaistapahtumien raportointiin.

Mitä tekisit Tiinan asemassa?

1. Vastaan, että kritiikki on tervetullutta, mutta tässä tapauksessa perusteetonta. Vetoan siihen, että minulla on tv-työstä huomattavasti enemmän kokemusta kuin harjoittelijalla.
2. Selitän, miksi muokkauksia tehtiin. Mikäli harjoittelija ei tyydy perusteluihin, kerron, että hänen tulisi keskustella asiasta esihenkilönsä kanssa.
3. En reagoi sähköpostiin, koska kritiikki tulisi osoittaa omille esihenkilöille, eli toimituksen johdolle.
4. Perustelen muokkaukset sähköpostitse ja tarjoan samalla harjoittelijalle neuvoja jutuntekoon.
5. Vastaan harjoittelijalle ja pyydän häntä osallistumaan omien juttujensa muokkaamiseen.

Kirjoittajan henkilöllisyys I

Kulttuuritoimittaja **Anna** ottaa vastaan juttutarjouksen, joka vaikuttaa laadukkaalta ja yhteiskuntakriittiseltä. Jutun kirjoittaja Reino Kinnunen kuvaa itseään nuoreksi älyköksi. **Anna** selvittää kirjoittajan julkaisuhistoriaa ja huomaa, että tämä on saanut useita juttujaan läpi. **Anna** ottaa jutun käsiteltäväkseen ja se saa julkaisemisen jälkeen positiivista palautetta. Samana päivänä **Anna** saa puhelun näyttelijä linalta, joka kertoo antaneensa Reino Kinnuselle etähaastattelun. Kinnunen oli pitänyt haastattelun ajan kameransa suljettuna. Linasta tuntuu, että haastattelija tunsu taidetta syvällisesti, mutta hänelle jäi kohtaamisesta outo olo. lina ei saanut tarkastaa haastattelua ennakolta, koska Kinnunen sanoi unohtaneensa lähettää sen. **Anna** alkaa epäillä, että ”Reino Kinnunen” on useiden kirjoittajien käyttämä salanimi.

Mitä tekisit Annan asemassa?

1. En julkaise enää Reino Kinnusen juttuja, koska salanimen käyttäminen on harhaanjohtavaa.
2. Kirjoitan blogitekstin, jossa epäilen ”Reino Kinnusta” salanimeksi. Tällä tavalla yleisö voi tulla tietoiseksi tapauksesta.
3. En tee mitään, koska kirjoittajan aitouden todistaminen ei ole yksittäisen toimittajan vastuulla.
4. Lähetän Reino Kinnuselle sähköpostia tämän ilmoittamaan osoitteeseen. Pyydän häntä kertomaan julkisesti henkilöllisyytensä, koska tekoölyn aikakaudella salanimet eivät ole eettisesti hyväksyttäviä.
5. Nostan asian esiin toimituskokouksessa. Totean, että kirjoittajien henkilöllisyyden tulee olla aina toimituksen tiedossa. Jos jutun todellista kirjoittajaa ei tiedetä, sitä ei näin tekoölyn aikakaudella pitäisi missään tapauksessa julkaista.

Kirjoittajan henkilöllisyys II

Kulttuurilehden päätoimittajan **Santerin** veli on teatterikriitikko, joka kuuluu pieneen kirjoittajaryhmään. **Santeri** tietää, että ryhmä kirjoittaa yhteiskuntakriittisiä artikkeleita salanimellä ”Reino Kinnunen”. **Santeri** ei tiedä, keitä kaikkia ryhmään kuuluu. Ryhmän mukaan salanimi auttaa lukijoita keskittymään juttujen sisältöön eikä niiden kirjoittajiin. Toistaiseksi artikkelit on otettu hyvin vastaan. Nyt toimittaja Anna ilmaisee huolensa salanimellä julkaistuista jutuista. Muu toimitustiimi on asiasta samaa mieltä ja odottaa **Santerin** ottavan asiaan kantaa.

Mitä tekisit Santerin asemassa?

1. Kerron toimitukselle kaiken, mitä tiedän salanimestä ja ryhmästä. Olemme vastuussa siitä, mitä julkaisemme. Tiimin tulee tietää, keitä on artikkelien takana.
2. Ehdotan, että salanimet sallittaisiin tapauskohtaisesti. Yhteiskuntakriittisissä aiheissa argumentit ovat tärkeämpiä kuin niiden esittäjien henkilöllisyydet. Kirjoittajiin keskittyminen saattaa heikentää lukijoiden kykyä arvioida itse aihetta puolueettomasti.
3. En näe asiassa ongelmaa. Salanimiä on käytetty pitkään, eikä toimituksen linjaa ole syytä muuttaa.
4. Olen samaa mieltä toimituksen kanssa. Otamme käyttöön tiukemman linjan suhteessa salanimiin.
5. Esitän, että salanimen käyttö on kirjoittajien oikeus ja ehdotan, että kunnioitamme heidän toivettaan. Selitän lukijoille kantamme salanimiin seuraavassa pääkirjoituksessani.

Huonolaatuisen tuotteen mainostaminen I

Allekirjoitettuaan sponsorisopimuksen erään kosmetiikkabrändin kanssa, suosittu meikkivaikuttaja **Miriam** huomaa, että yksi yhtiön tuotteista on huonolaatuinen. **Miriam** ei halua käyttää sitä itse eikä hän halua suositella sitä muille. Bränditapaamisessa yritys vakuuttaa,

että tuote on läpäissyt kaikki vaaditut testit. **Miriam** saa tietää, että kyseessä on markkinointikampanjan avaintuote ja se tulisi ehdottomasti sisällyttää kampanjaan. He sopivat tapaavansa uudelleen viikon kuluttua, jolloin **Miriamin** olisi alustavasti esiteltävä kampanjaideoita.

Mitä tekisit Miriamin asemassa?

1. En julkaise seuraajilleni tietoa, jota pidän itse vääränä, vaikka se johtaisi sponsorointiyhteistyön loppumiseen. Seuraajani tietävät, että totuuden kertominen ja rehellisyys ovat periaatteitani, joista en luovu.
2. Selitän kohteliaasti, että tämä tuote ei sovi seuraajilleni ja ehdotan sen korvaamista toisella vaihtoehdolla. Vakuutan, että tällä tavoin brändi vain vahvistuu ja voimme jatkaa yhteistyötämme.
3. Päätän mainostaa tuotetta kanavissani. Vaikka se ei vastaa omia mieltymyksiäni, se voi olla loistava valinta muille. Samalla kun annan seuraajieni muodostaa itse oman mielipiteensä, säilytän ammatillisen maineeni sponsorirytyksen silmissä.
4. Puhun tulevassa tapaamisessa vain niistä tuotteista, joista pidän. Olen valmis jatkamaan yhteistyötä sillä ehdolla, että saan keskitettyä vain näiden tuotteiden esittelyyn.
5. Olen valmis jatkamaan yhteistyötä vain, jos saan olla täysin rehellinen kokemuksestani. Suosittelen siis tuotteita, joista todella pidän, mutta kerron läpinäkyvästi myös siitä, mitkä tuotteet eivät sopineet minulle.

Huonolaatuisen tuotteen mainostaminen II

Christa on seurannut meikkivaikuttaja Miriamin sisältöjä yli kolme vuotta. Hän on ostanut usein Miriamin esittelemiä tuotteita ja oppinut luottamaan tämän suosituksiin. **Christa** pitää Miriamia lähes ystävänsä. Äskettäin Miriam mainosti postauksessaan uutta meikkisarjaa ylistäen sen avaintuotetta. Vaikka julkaisussa kerrottiin kaupallisesta yhteistyöstä, **Christa** luottaa Miriamin arvioon ja tilaa tuotteen täy-

teen hintaan. Kokeiltuaan tuotetta hän kuitenkin pettyy. Tuote tuoksuu **Christan** mielestä halvalta ja voimakkaalta. Vaikka tuote ei ärsytä ihoa, sen käyttö tuntuu **Christasta** epämiellyttävältä.

Mitä tekisit **Christan** asemassa?

1. Tunnen velvollisuudekseni olla rehellinen. Koska olen ostanut tuotteen Miriamin suosituksesta, laitan hänelle viestin ja kerron pettyneeni. Kysyn samalla, onko hän todella käyttänyt tuotetta vai suosittelleeko hän sitä vain mainonnan vuoksi.
2. Jaan kokemukseni julkisesti ja kerron, ettei tuote sopinut minulle. Toivon, että tämä auttaisi muita tekemään parempia valintoja.
3. En tee mitään. En usko kommenttini muuttavan mitään, enkä halua saada vihaista palautetta Miriamin seuraajilta.
4. Lähetän Miriamille yksityisviestin. Varoitan Miriamia, että seuraajat eivät pidä siitä, jos vaikuttaja myy itsensä sponsoreille. En esitä varoitusta julkisesti, koska en halua lietsoa epäsuopua.
5. Uskon, että Miriam joko piti itse tuotteesta tai hänen oli noudatettava sponsorin tahtoa. Päätän pysyä hiljaa, koska en halua nolata tunnettua vaikuttajaa.

Tarinankerronta dokumentissa I

Dokumentaristi **Markku** kertoo dokumenttielokuvissaan ihmisistä, jotka tekevät pieniä, mutta merkityksellisiä elämänmuutoksia. **Markkun** kollegat taivuttelevat tätä tuottamaan dramaattisempia sisältöjä katsojalukujen kasvattamiseksi. **Markku** ei halua luopua taiteellisesta linjastaan. Yllättäen suuri elokuvateatteriyhtiö lupaa ottaa **Markkun** elokuvan ohjelmistoonsa, mutta vaatii oikeutta tuottaa sen trailerin itse. Yhtiö on tunnettu visuaalisesti houkuttelevasta, mutta elokuvien sisältöä yksinkertaistavasta ja joskus vääristävästäkin markkinoinnista.

Mitä tekisit Markun asemassa?

1. Kieltäydyn tarjouksesta. En halua, että elokuvastani tehdään harhaanjohtavaa traileria, joka saattaisi hämmentää katsojia.
2. Hyväksyn tarjouksen, jotta ihmiset voisivat ylipäättään nähdä elokuvani. Jos se tarkoittaa liioittelevaa traileria, on se sen arvoista.
3. Jätän tarjouksen huomiotta ja teen trailerin itse. Pidän elokuvastani niin paljon, että haluan trailerin tekevän sille oikeutta.
4. Hyväksyn tarjouksen, mutta selitän elokuvassa esiintyville ihmisille, että yksinkertaistava traileri on tehty vain mainostarkoituksessa. Elokuvassa heidän kokemuksiaan kuvataan aidosti.
5. Kieltäydyn tarjouksesta, koska dokumentissa esiintyviä ihmisiä ei kuvattaisi trailerissa totuudenmukaisesti.

Tarinankerronta dokumentissa II

Jonna johtaa tuotantoyhtiötä, joka julkaisee Markun dokumentin. Yleensä hän ei puutu elokuvia koskeviin taiteellisiin päätöksiin. **Jonna** on kuitenkin vastuussa yhtiön taloudesta ja toimintakyvystä. Suuri elokuvateatteriyhtiö tarjoutuu levittämään Markun elokuvaa, mutta haluaa tuottaa mainostrailerin itse. Markku epäröi luovuttaa päätösvaltaa trailerista ja kysyy **Jonnalta** neuvoa. Yhtiö on taloudellisissa vaikeuksissa. **Jonna** tietää, että Markun saama sopimus voisi auttaa yhtiötä selviytymään vaikeuksistaan.

Mitä tekisit Jonnan asemassa?

1. Kerron Markulle luottavani tämän arvion ja jätän päätöksen hänelle. En kerro hänelle yhtiön taloudellisista vaikeuksista, koska se voisi vaikuttaa hänen päätökseensä.
2. Kerron Markulle yhtiön taloudellisista vaikeuksista ja toivon, että hän hyväksyisi sopimuksen.
3. Sanon Markulle, että hänen tulisi hyväksyä sopimus, jos hänellä ei ole esittää parempaa ratkaisua, miten yhtiö selviäisi laskuistaan.

4. Ehdotan neuvotteluja elokuvateatteriyhtiön kanssa. Olisi ehkä mahdollista päästä sopimukseen, joka tyydyttäisi myös Markkua.
5. Sanon, että voin vastata päätöksenteosta ja turvata myös Markun etuja. Näin Markun ei tarvitse stressata asiasta.

Konflikti suorassa lähetyksessä I

Leena on eläköitynyt ja pitkän uran tehnyt politiikan tutkija, joka esiintyy edelleen julkisuudessa oikeudenmukaisuuden puolustajana. Hänet on kutsuttu suoraan TV-keskusteluun, mutta lähetyksessä **Leena** huomaa, että hänet onkin pyydetty paikalle ikänsä vuoksi ja edustamaan vanhusväestöä. **Leena** kokee, että hänen asiantuntemustaan vähätellään. Hän miettii, tulisiko hänen haastaa TV-keskustelun lähtöoletuksia.

Mitä tekisit Leenan asemassa?

1. Korjaan väärinkäsityksen ja tuon esille, että osallistun asiantuntijana. Keskustelun täytyy olla rehellistä.
2. Korjaan väärinkäsityksen ja kerron esiintyväni asiantuntijana. Tuon esiin, että asiantuntijana minulla on enemmän annettavaa käytävään keskusteluun.
3. En ota asiaa esille, koska en halua antaa itsestäni hankalaa kuvaa suorassa TV-lähetyksessä.
4. En ota asiaa esille, koska en halua horjuttaa ohjelman juontajan uskottavuutta.
5. Korjaan väärinkäsityksen, koska asiantuntemukseni ohittaminen johtaisi TV-yleisöä harhaan.

Konflikti suorassa lähetyksessä II

Almaa pyydetään juontamaan TV-keskustelu vanhuspolitiikasta. **Alma** suostuu ja ajattelee valmistautuneensa huolellisesti. Ohjelman

aluksi **Alma** esittelee keskustelun osallistajat. Leenan hän esittelee eläkeläiseksi. Leena kavahtaa ja sanoo tullessaan ohjelmaan pitkän uran tehneenä asiantuntijana. Lopuksi Leena kyseenalaistaa uutiskanavan uskottavuuden toteamalla: "Minulla ei ollut suuria odotuksia ohjelmaan tullessani, mutta tämä esittely oli riman alitus. Häpeällistä!"

Mitä tekisit Alman asemassa?

1. **Pahoittelen virheellistä esittelyä, mutta pyydän myös Leenaa esiintymään kunnioittavasti ohjelmassa.**
2. **Korjaan tilanteen antamalla Leenan esitellä itsensä. Tämän jälkeen esitän kysymyksen toiselle osallistujalle keksiäkseni samalla uusia kysymyksiä asiantuntijaroolissa esiintyvälle Leenalle.**
3. **En kiinnitä huomiota Leenan purkaukseen. Yritän viestiä tuottajalleni, että tämä tarjoaisi minulle uusia kysymyksiä, joihin Leena voisi vastata asiantuntijana.**
4. **Myönnän, että esittely saattoi olla virheellinen. Päätän antaa Leenalle enemmän aikaa ohjelmassa, jotta tämä voisi esittää mielipiteensä asiantuntijana.**
5. **Pahoittelen esittelyä, mutta kysyn, voisiko Leena puhua myös henkilökohtaisista kokemuksistaan eläkeläisenä.**

Osio 2: Tapauksia organisaatioiden edustajille

Rakentava vuoropuhelu herättää yleensä myönteisiä tunteita. Kun ihminen kokee tulevaisuutta kuuluvaksi ja pääsevänsä mukaan keskusteluun, hän tuntee kuuluvansa yhteisöön ja olevansa arvostettu. Käytännössä organisaatiot voivat kuitenkin korostaa yhteistyötä ja avoimuutta visioissaan ilman että nämä periaatteet näkyvät arjen viestinnässä.

Esimerkiksi esihenkilö voi kutsua koolle kokouksen, jakaa tehtävät ja tokaista lopuksi, että työntekijöiden olisi nyt alettava tehdä yhteistyötä. Kehityskeskustelussa työntekijä voi puolestaan ehdottaa muutoksia työtapoihin. Vaikka esihenkilö nyökkäilee hänelle hyväksyvästi, myöhemmin mikään ei muutu eikä työntekijä saa selitystä, miksi hänen ehdotuksiaan ei toteutettu. Tällaisissa tilanteissa ihmiset eivät yleensä toimi pahantahtoisesti. Usein kyse on siitä, ettei dialogin puuttumista yksinkertaisesti huomata. Dialogi vaatii sekä vaivannäköä että aikaa.

Dialogisen viestinnän etiikan periaatteet ja seuraavat organisaatioiden arjesta nousevat tapaukset auttavat tunnistamaan tilanteita, joissa olisi hyvä pysähtyä pohtimaan, millainen viestintätapa olisi sopiva ja eettisesti kestävä.

Organisaatioissa dialogisen viestinnän onnistuminen riippuu paljon johtajien avoimuudesta, taidoista ja halusta kuunnella työntekijöitä. Kuuntelemisen pitäisi tarkoittaa sitä, että työntekijät pääsevät aidosti mukaan heitä koskevaan päätöksentekoon ja saavat tehtäviä, joissa heillä on erityistä asiantuntemusta. Johtajilla on suuri vaikutus myös siihen, hyväksytäänkö esimerkiksi kokouksissa manipuloiivia, painostavia tai harhaanjohtavia viestinnän keinoja.

Dialoginen viestintäkulttuuri edellyttää, että johtajat ja esihenkilöt ovat valmiita vastaanottamaan kriittistä palautetta. Työntekijöiden

kuunteleminen, osallistaminen ja alaisten viestinnällisten taitojen vahvistaminen vaativat sitoutumista pitkäjänteiseen työhön.

Aktivismia ennakkoluulojen keskellä I

Ruut on asukasyhdistys- ja kaupunkiaktivisti. Hänen johtamansa ryhmän pyrkimyksenä on säilyttää elintärkeä palvelu alueella. **Ruut** haluaa toimia rakentavasti, mutta osa aktivisteista on päätenyt radikaalimmalle kannalle. Julkisessa kuulemistilaisuudessa joukko kaupunkiaktivisteja häiritsee kokouksen alkua viheltelemällä ja huutelemalla niin, etteivät järjestäjät pysty aloittamaan tilaisuutta.

Mitä tekisit Ruutin asemassa?

1. En hyväksy häiriköintiä. Puutun asiaan ja vaadin, että viheltäjät ja huutajat lopettavat häirinnän heti. Ellei muu auta, kutsun paikalle vartijat.
2. Puutun asiaan ja kehotan kaikkia olemaan kohteliaita toisilleen. Lupaen, että kaikki halukkaat saavat esittää mielipiteensä sovittussa järjestyksessä.
3. En tee mitään. Kiistellyn uudistuksen kehittäjien tulee itse selvittää turhautuneiden ihmisten huutelusta.
4. Menen tilaisuuden järjestäjien puheille ja pyydän anteeksi aktivistien käytöstä. Ehdotan, että kokous siirrettäisiin toiseen tilaan.
5. Pyydän anteeksi kaikilta paikalle kokoontuneilta. Ehdotan, että häiritsevästi käyttäytyneet joukko voisi esittää huolensa kohteliaasti.

Aktivismia ennakkoluulojen keskellä II

Kansallisen säästöpolitiikan vuoksi valtionvirasto X kertoo joutuvansa lakkauttamaan paikallisen palvelupisteen, jotta se voisi taata paremman palvelutason lähikaupungissa. **Hanna** saa tehtäväkseen esitellä suunnitelman kansalaisten kuulemistilaisuudessa. Hän pitää puheen

otsikolla ”Laatu vai saatavuus? Riskit ja mahdollisuudet.” Ennen kuin hän ehtii aloittaa, osa yleisöstä alkaa viheltää ja huutaa vihaisesti.

Mitä tekisit Hannan asemassa?

1. Kysyn julkisesti, pitikö kokouksen olla informatiivinen kuulemis-tilaisuus vai mielenosoitus. Mielestäni epäkohteliaisuutta ei tule sietää. Jos huutelu jatkuu, poistun paikalta.
2. Pyydän järjestäjiä saattamaan häiriköt ulos, jotta tilaisuutta voitaisiin jatkaa suunnitellusti.
3. Selitän läsnäolijoille tullessi puhumaan rehellisesti palvelun tulevaisuudesta: sekä riskeistä että mahdollisuuksista. Totean, että koe tilaisuuden jatkamisen mahdottomaksi.
4. Pidän esitykseni rauhallisesti välittämättä häirinnästä. Välitän tietoa asioista, joita minulta on pyydetty. Osallistujat saavat itse päättää, kuuntelevatko vai eivät.
5. Avaan mikrofonin ja kerron haluavani kuunnella ensiksi niiden ihmisten huolia, jotka eivät enää saisi palvelua omalla alueellaan. Pyydän järjestäjää antamaan näille ihmisille mahdollisuuden puhua.

Esihenkilön virhe I

Asiantuntijana toimineesta **Ramista** on tehty seitsemän hengen tiimin esihenkilö. Ryhmään kuuluvalla Karitalla on paljon kokemusta projektihallinnasta, mutta hän on jäänyt nykyisen projektin ulkopuolelle suuren työkuormansa takia. Projektin väliarviointia valmisteltaessa löydetään merkittävä virhe henkilöstökuluissa. Tiimin jäsenet kysyvät turhautuneina, miksi äsken tehtävässään aloittanut **Rami** ei pyytänyt apua Karitalta.

Mitä tekisit Ramin asemassa?

1. Pahoittelen virhettäni ja lupaan turvautua jatkossa Karitan asiantuntemukseen.
2. Kerron tiimille aloittavani työntekijöiden osaamisalueiden kartoittamisen ja tehtävien uudelleenjakamisen.
3. Kerron pyytäväni tiimiltä ehdotuksia ennen seuraavan projektin aloittamista.
4. Kerron tiimille ymmärtäväni heidän huolensa. Ehdotan yhteistyön parantamista luomalla ilmoitustaulun, jossa työntekijät voivat pyytää apua toisiltaan.
5. Kerron tiimin kokouksessa, että mielestäni oli tärkeää kuunnella Karitaa, joka oli aiemmin sanonut olevansa ylikuormittunut muista töistä.

Esihenkilön virhe II

Karita on ilmoittanut tiiminsä uudelle esihenkilölle, Ramille, että hän voi osallistua uuden projektin kokouksiin vain rajoitetusti muun työkuormansa takia. **Karita** on tietoinen siitä, että tiimin on pian annettava väliraportti projektista, eikä Ramilla ole todennäköisesti riittävästi aikaa perehtyä sen sisältöön. Hän joutuu lähtemään kokouksesta nytkin etuajassa.

Mitä tekisit Karitan asemassa?

1. En neuvo muita, jos minulta ei sitä erikseen pyydetä.
2. Kerron kollegoilleni, etten pysty osallistumaan projektin raportointiin, mutta he voivat kysyä minulta neuvoa, kunhan eivät tee sitä viime hetkillä.
3. En ole projektin johtaja, joten vastaan vain omista tehtävistäni ja hyvinvoinnistani. Vältän ylimääräisten tehtävien ottamista, koska olen lähellä uupumusta.

4. Lähetän kokouksen jälkeen sähköpostia Ramille ja pahoittelen, että minun piti poistua ennen kokouksen loppua. Ehdotan, että voisimme pitää erillisen kokouksen, jos Rami haluaa kysyä jotakin.
5. Olen huolissani siitä, että uudella johtajalla ei ole tarpeeksi aikaa projektille. Kerron hänelle kokouksen jälkeen sähköpostitse, että minulla on kokemusta vastaavista projekteista ja että voin tarvittaessa neuvoa häntä.

Valtion viranomaisen viestintä sosiaalisessa mediassa I

Valtion viraston PR-osastolla työskentelevän **Teron** pitäisi välittää tietoa virastonsa palveluista nuorille aikuisille. Tutkittuaan nuorten mediankäyttöä, hän huomaa, että monet heistä viettävät suurimman osan ajastaan sosiaalisen median alustalla Y, joka on tunnettu disinformaation levittämisestä. Viranomaisille on annettu ohje välttää tämän kanavan käyttämistä valtion viestinnässä.

Mitä tekisit Teron asemassa?

1. Vältän sosiaalisen median kanavia, joiden vaikuttimista ja algoritmeista ei ole tietoa.
2. Valtion tietoturvasäännöt ovat tärkeitä, mutta niin on myös keskeisten kohderyhmien tavoittaminen. Muutan viestini meemiksi ja levitän sitä mahdollisimman monilla kanavilla.
3. Lähetän alustalle lyhyen viestin, jossa pyydän asiasta kiinnostuneita nuoria hakemaan lisätietoja viraston verkkosivustolta.
4. Keskustelen asiasta pomoni kanssa ja kysyn, kumpi on virastollemme tärkeämpää: välttää epäilyttäviä sosiaalisen median alustoja vai tavoittaa kohderyhmämme mahdollisimman tehokkaasti.
5. Työssäni on tärkeää tukea nuorten mediakriittisyyttä. Kirjoitan aiheesta artikkelin ja levitän sitä viraston verkkosivustolla ja muilla media-alustoilla.

Valtion viranomaisen viestintä sosiaalisessa mediassa II

19-vuotias **Oskari** on tuottanut harrastusmielessä verkkoon opetusmateriaalia, joka auttaa tunnistamaan sosiaalisen median alustoilla jaettavaa propagandaa. Hän huomaa, että eräs valtion virasto on julkaissut viestin suosituilla sosiaalisen median kanavalla Y, jossa se ohjaa käyttäjiä hakemaan lisätietoa nuoria koskevasta uudistuksesta viraston verkkosivustolta.

Mitä tekisit Oskarin asemassa?

1. En tee mitään, koska kaikilla on oikeus päättää itse, missä he levittävät tietoa ja mitä kanavia käyttävät.
2. Kirjoitan aiheesta kriittisen mielipidekirjoituksen journalistiseen mediaan. Käytän tapausta esimerkkinä siitä, kuinka valtion viranomaisetkin toimivat kyseenalaisilla sosiaalisen median kanavilla.
3. En tee mitään, koska yhden ihmisen esittämällä kritiikillä ei ole vaikutusta.
4. Lähetän virastolle postia, jossa kritisoin epäilyttävien alustojen käyttämistä viranomaisviestintään. Ehdotan, että virasto voisi hyödyntää itseni kaltaisia nuoria vaikuttajia, jotka voisivat levittää tietoa omissa verkostoissaan.
5. En tee välittömästi mitään, koska yhden ihmisen esittämällä kritiikillä ei ole merkitystä. Liitän tapauksen kuitenkin opetusvideooni, jossa käsitellään muun muassa valtion virastojen turvallisuusriskejä.

Vallankäyttäjän kritisoiminen I

Professori Kokko on havainnut, että hänen kollegoillaan on tapana puhua varovaisesti kokemuksistaan jopa epävirallisissa kokoontumisissa. Tämä on professori **Kokon** mielestä osoitus yliopistossa vallitsevasta vaimentamisen kulttuurista. Se sopii huonosti instituutioon,

jonka tarkoituksena on puolustaa akateemista vapautta. Saatuaan tietää, ettei erään äänekkään kollegan työsopimusta jatkettu, **Kokko** tuo esiin huolensa sähköpostilistalla, nimiä mainitsematta. Hän vaatii ylimääräisen tiedekuntakokouksen järjestämistä. Kokouksessa **Kokko** huomaa, että hänen puheensa ärsyttää dekaania.

Mitä tekisit professori Kokon asemassa?

1. Toistan aiemmin julkaisemani huolen. Dekaanin tulee hyväksyä, että hänen johtajuuttaan ja päätöksiään kritisoidaan.
2. Yritän lieventää dekaaniin kohdistuvaa kritiikkiä ja ohjata keskustelua ratkaisuihin.
3. En tee asiassa enää mitään. Dekania kohtaan esittämäni kritiikki on ansaittua ja hänen tulee johtajan asemassa vastata siihen.
4. Olen huolestunut siitä, miten dekaani reagoi esittämäni kritiikkiin. Ehdotan, että voisimme jatkaa keskusteluja myöhemmin rauhallisemmissa merkeissä.
5. Olen huolissani siitä, että kokouksella voi olla negatiivisia seurauksia kollegalleni. En jatka dekaanin kritisoimista, vaan annan muiden esittää näkemyksiään.

Vallankäyttäjän kritisoiminen II

Tiedekunnan dekaani, **professori Sinivaara**, kamppailee yliopistossa kasvavien jännitteiden kanssa. Tiedekunnan yhteisellä sähköpostilistalla julkaistaan viesti, jossa esitetään väitteitä johtamisen virheistä ja epäillään, että erimielisyyden ilmaisu voi johtaa työsuhteen päättämiseen. Viestin lähettänyt professori Kokko vaatii ylimääräisen tiedekuntakokouksen järjestämistä ja edellyttää dekaani **Sinivaaran** läsnäoloa. Kokouksessa on latautunut ilmapiiri ja **Sinivaara** tuntee joutuneensa julkisen hyökkäyksen ja nöyryytyksen kohteeksi.

Mitä tekisit dekaani Sinivaaran asemassa?

1. Vastuullani on kuunnella, mitä kollegani sanovat.
2. Totean, että kokous ei pysy hallinnassa, joten ehdotan lyhyttä taukoa jännityksen lieventämiseksi.
3. Pidän kokouksessa esitettyä kritiikkiä epäoikeudenmukaisena. Sanon olevani pahoillani siitä, että joudun poistumaan kokouksesta.
4. Yritän säilyttää kasvoni ja pyrin ymmärtämään henkilöstön huolia. Teen lisäkysymyksiä selvittääkseni, mistä asiassa on kyse.
5. Ehdotan professori Kokolle pienemmän kokouksen järjestämistä ja pyydän häntä kutsumaan mukaan ihmisiä, joiden hän uskoo menettäneen työnsä kritisoinnin vuoksi.

Ihmisen esittäminen epäsuotuisassa valossa I

Valmistuttuaan lukiosta Kolumbiassa 19-vuotias **Fernando** lähti puoleksi vuodeksi lastenvahdiksi erääseen eurooppalaiseen pääkaupunkiin saadakseen kansainvälistä kokemusta. Hän on aloitteleva videobloggaaja ja jakaa sisältöä "Fernando Euroopassa"-kanavalla päivittäin. **Fernando** julkaisee sisältöjä sekä hyvistä että huonoista hetkistä. Hänen isäntävanhempansa ovat tietoisia kanavasta ja esiintyneetkin useilla **Fernandon** videoilla. Yhtenä päivänä isäntävanhemmat astuvat ärtyneinä huoneeseen **Fernandon** kuvatessa ja pyytävät häntä siivoamaan keittiön useammin. **Fernando** ei ole varma, huomasivatko he, että kamera oli päällä.

Mitä tekisit Fernandon asemassa?

1. Julkaisen videon, koska isäntävanhempani tietävät, että jaan videoilla aitoja kokemuksiani Euroopassa.
2. Editoin videota selittääkseni tilannetta hieman.

3. Julkaisen videon kuten yleensä. Olen täällä vain lyhyen aikaa ja uskon, että videoiden tuottamasta julkisuudesta on minulle hyötyä tulevaisuudessa.
4. Näytän videon isäntävanhemmilleni ja kysyn, suostuvatko he sen julkaisemiseen.
5. En julkaise videota, koska en halua isäntävanhempieni saavan kielteistä palautetta.

Ihmisen esittäminen epäsuotuisassa valossa II

Marie, 24, työskentelee "Lastenvahtien puolesta"-nimisessä vapaaehtoisjärjestössä ja seuraa erilaisia sosiaalisen median vaikuttajia. Hän löytää Fernandon videon, jossa tämän isäntävanhemmat moittivat häntä keittiön sotkuisuudesta. Isäntävanhemmat eivät ilmeisestikään ole tietoisia videon kuvaamisesta. Lastenvahtien oikeuksien puolesta kampanjoiva **Marie** pitää videota sopimattomana ja epäkunnioittavana, koska siivoaminen ei kuulu lastenvahtien tehtäviin.

Mitä tekisit Marien asemassa?

1. Otan yhteyttä Fernandoon ja selitän, ettei vanhempien käyttäytymistä tulisi hyväksyä. Tarjoudun ilmoittamaan asiasta sosiaaliviranomaisille Fernandon puolesta.
2. Kirjoitan närkästyneen julkisen kommentin Fernandon videokanavalle. Sanon, että lastenvahtien tulisi pitää kiinni oikeuksistaan. Mainitsen myös, että järjestöni voi antaa apua sitä tarvitseville.
3. En tee mitään, koska kyseessä ei näytä olevan usein toistuva ongelma eikä Fernando näytä kärsivän tilanteessa.
4. Jaan videon omassa vapaaehtoisryhmässäni. Kysyn toisilta, pitäisikö meidän ottaa yhteyttä Fernandoon.
5. Lähetän Fernandolle yksityisviestin ja kysyn, onko hän tietoinen lastenhoitajien oikeuksista.

Kampanjan tuloksellisuus I

Ympäristöjärjestöä rahoittava **Susanna** osallistuu ilmastonmuutoskampanjaa käsittelevään kokoukseen. Kampanja ei ole edennyt suunnitellusti. Se johtuu **Susannan** mielestä kampanjatiimin kyvyttömyydestä tehdä päätöksiä. **Susanna** miettii, tulisiko hänen ottaa yhteyttä kampanjapäällikköön ja painostaa tiimiä toimimaan tehokkaammin.

Mitä tekisit Susannan asemassa?

1. Kerron kokouksessa, ettei kampanja etene suunnitellusti. Pyydän konkreettisia ehdotuksia siitä, miten sovitut tavoitteet saavutetaisiin.
2. Totean, että kampanjan aihe on yleisen edun näkökulmasta niin tärkeä, että kampanjatiimin tulisi pystyä toimimaan tehokkaammin.
3. Tarjoan tiimille rahallista lisäkorvausta, jos kampanjassa saavutetaan välittömiä tuloksia.
4. Kannustan kampanjatiimiin kuuluvia asiantuntijoita ja pyydän heitä edelleen sitouttamaan mukaan mahdollisimman paljon ihmisiä.
5. Puhun kokouksen jälkeen kampanjapäällikön kanssa ja kysyn, minkälaista apua tiimi tarvitsee tulosten saavuttamiseksi.

Kampanjan tuloksellisuus II

Luka työskentelee ympäristöjärjestössä ja johtaa kampanjaa, jonka tavoitteena on sitouttaa mahdollisimman paljon ihmisiä ilmastonmuutoksen torjuntaan. Kampanjalle etsitään toimivaa sävyä tiimin työkokouksessa. Tiimi pohtii, tulisiko kampanjan korostaa enemmän pelkoa vai toivoa. **Luka** kokee, että päätös on tärkeä ja sitä pitää harmitella huolellisesti. Toisaalta hän tietää, että kampanjan olisi tuotettava hänen johdolla myös tuloksia. Nyt kampanjan rahoittaja vaatii välittömiä tuloksia ja antaa ymmärtää, että tavoitteiden saavuttamisesta olisi luvassa taloudellinen bonus.

Mitä tekisit Lukan asemassa?

1. Kerron rahoittajalle, että meidän pitää antaa luovalle tiimille mahdollisuus tehdä työtään itsenäisesti. Emme voi kiirehtiä päätöstä.
2. Ehdotan, että testaamme rauhassa erilaisia ratkaisuja. Lopullinen valinta riippuu siitä, mikä vaihtoehto näyttää sitouttavan ihmisiä ilmastonmuutoksen vastaiseen työhön. On toisarvoista kauanko suunnitteluun tai toteuttamiseen tarvitaan aikaa.
3. Teen kampanjapäällikkönä päätöksen, joka vie kampanjaa parhaiten eteenpäin ja tuottaa tiimille myös rahallisen lisäkorvauksen.
4. Järjestömme ei voi toimia ilman ulkoisia resursseja, joten kysyn rahoittajaltamme, mikä nykyisistä suunnitelmistamme miellyttää häntä eniten.
5. Tiedän, että tiimini on työskennellyt kiivaasti ja tehnyt parhaansa tulosten saavuttamiseksi. En vaadi heiltä enempää, vaan otan itselleni lisätöitä edistääkseni kampanjaa.

Loukkaava viesti yrityksen sähköpostilistalla I

Allan on uusi työntekijä yrityksessä. Hän huomaa, että aiemmin tiukasti tulkittua ohjetta voisi soveltaa myös toisella tavalla. **Allan** pitää asiaa tärkeänä ja tuo näkemyksensä esiin organisaation sähköpostilistalla. Pitkään yhtiössä toiminut Kimmo vastaa sähköpostiin ja toteaa, ettei **Allanin** pitäisi työkokemuksensa vähäisyyden vuoksi esittää tällaisia toiveita.

Mitä tekisit Allanin asemassa?

1. Kirjoitan sähköpostilistalle, ettei organisaation sisäisessä keskustelussa tulisi esittää henkilöön meneviä näkemyksiä.
2. Selvennän kantaani uudella viestillä ja kerron, että tarkoitukseni oli kiinnittää huomiota ongelmaan. Ehdotan erityisen seminarin järjestämistä asiasta.

3. Ajattelen, että myös kollegani pitävät Kimmon vastausta epäasiallisena. Kirjoitan kuitenkin sähköpostilistalle, että pidän kykyjeni kyseenalaistamista perusteettomana.
4. Kirjoitan listalle, että olen nähtävästi vahingossa nostanut esiin asian, josta on erilaisia mielipiteitä. Ehdotan, että organisaatiossa kuultaisiin lisää Kimmon kokemuksia ohjeen tulkinnasta.
5. Huomaan, että esille nostamani asia on Kimmolle herkkä aihe. Siksi menen juttelemaan Kimmon kanssa ja pyydän tätä kertomaan, mistä on kyse.

Loukkaava viesti yrityksen sähköpostilistalla II

Kimmo on työskennellyt alallaan pitkään ja tuntee hyvin organisaationsa antamat toimintaohjeet. Hän lukee sähköpostilistalta viestin, jossa uusi työntekijä pitää vallitsevaa tulkintaa ohjeesta liian tiukkana. **Kimmon** mielestä väite paljastaa, ettei uusi työntekijä, Allan, tunne riittävästi ohjeen taustoja. **Kimmo** kirjoittaa sähköpostilistalle, ettei Allanın pitäisi vielä esittää tällaisia väitteitä. Tämän jälkeen kollega soittaa **Kimmolle** ja huomauttaa, että kommentti Allanille oli kohtuuttoman kova ja meni henkilökohtaisuuksiin.

Mitä tekisit Kimmon asemassa?

1. Ymmärrän, että Allan saattoi kokea viestini hyökkäyksenä häntä kohtaan ja pahoittelen asiaa sähköpostilistalla.
2. Ymmärrän, että Allan saattoi kokea viestini hyökkäyksenä. Lähdetään hänelle yksityisesti viestin, jossa selvennän, millä tavoin ohjeita tulisi meidän alallamme tulkita.
3. Pidän kiinni kannastani. Allan ei ole mielestäni pätevä arvioimaan organisaation käytäntöjä. Siksi pidän hänen viestiään hyökkäyksenä omaa asiantuntemustani kohtaan.
4. Vaikka pidän kiinni kannastani, otan huomioon kollegaltani saamani moitteet. Ehdotan sähköpostilistalla, että jatkamme keskustelua Allanın tekemästä ehdotuksesta.

5. Ymmärrän, että Allan saattoi loukkaantua vastauksestani, joten kysyn häneltä suoraan, miten hän koki tilanteen.

Järjestötyön taakka I

Erytisryhmän etuja ajava järjestö on menestynyt jäsentensä oikeuksien puolustamisessa. Sillä on nyt pääsy omia aihealueita käsitteleviin työryhmiin ja poliittisiin keskusteluihin. Järjestössä toimiva **Aarne** kokee erilaisten pyyntöjen määrän jo kuormittavana. Juuri ennen joulua hän saa ministerin erityisavustajalta pyynnön arvioida poliittisesti herkkää lakiehdotusta. **Aarne** toteaa, että tiimin jäsenistä vain Paju voisi ottaa jäsenten kannalta näin merkittävän asian hoitaakseen. Ongelma on vain siinä, että Paju on jo lähellä loppuun palamista.

Mitä tekisit Aarnen asemassa?

1. Kerron tilanteesta erityisavustajalle. Sanon, että vaikka ymmärrämme aiheen tärkeyden, meidän on pidettävä kiinni työn laatuvaatimuksista. Siksi emme voi toimittaa lausuntoa annetussa aikataulussa.
2. Otan Pajun mukaan päätöksentekoon. Ehdotan, että etenemme vain, jos Pajun hyvinvointi ei vaarannu.
3. Koska lakiesitys on järjestölle tärkeä, pyydän Pajua ponnistelemaan asian hoitamiseksi. Lupaan, että tämä saa korvauksen tai tunnustuksen työstään kyllä myöhemmin.
4. Jotta voisimme reagoida lakiesitykseen edes tyydyttävästi, kysyn tiimiltä, voisiko joku auttaa Pajua tai ottaa osan työstä hoitaakseen.
5. Koska laki on jäsenistömme kannalta erittäin tärkeä, pyydän Pajua arvioimaan esityksen ja tarjoudun samalla itse auttamaan häntä kaikin tavoin. Sanon, että meidän täytyy nyt ajaa jäsenistömme etua jopa oman terveytemme kustannuksella.

Järjestötyön taakka II

Kansalaisjärjestössä toimiva **Paju** on työskennellyt viimeiset kuukaudet todella intensiivisesti ja tarvitsisi lepoa. Juuri ennen lomaa tiimpäällikkö Aarne pyytää häntä arvioimaan ministeriön uutta lakiehdotusta, joka tulisi palauttaa ennen joulutaukoa. Aarne kuvailee tehtävää vähäiseksi ja kehuu samalla **Pajun** kykyä hallita monimutkaisia kokonaisuuksia. **Paju** tietää, että asiakirjan yksityiskohtien läpikäyminen edellyttää useamman päivän työpanosta. Tehtävän vastaanottaminen tarkoittaa, että hänen on uhrattava lomansa ja perheen kanssa vietetty aika arvioinnin tekemiselle. Vastaavasti tehtävästä kieltäytyminen voisi vaikuttaa siltä, ettei hän välitä jäsenistön kannalta hyvin tärkeästä asiasta.

Mitä tekisit Pajun asemassa?

1. Tunnen moraalista velvollisuutta arvioida lakiesitystä, vaikka se olisi epämukavaa ja henkilökohtaisesti raskasta. Haavoittuvien ihmisten oikeuksien puolustaminen kuuluu ammattiini.
2. Otan tehtävän vastaan sen vaatimista uhrauksista huolimatta, koska uskon voivani vaikuttaa positiivisesti lakiehdotuksen sisältöön.
3. Kieltäydyn kohteliaasti ja selitän, että olen uupumisen partaalla ja tarvitsen lepoa. Uskon, että minusta on jäsenistölle enemmän hyötyä, mikäli huolehdin omasta hyvinvoinnistani.
4. Ehdotan kompromissina Aarnelle, että arvioin vain asiakirjan tärkeimpiä osia, mutta en koko tekstiä. Tällä tavoin olisin hyödyksi lakiesityksen valmistelussa ilman että laiminlyön perhettäni.
5. Asetan läheisistäni huolehtimisen etusijalle enkä ota tehtävää vastaan. Tuon esille, että olen panostanut tuntuvasti työhöni ja nyt perheeni kaipaa läsnäoloani.

Jännitteet kokouksessa I

Martti saapuu projektikokoukseen viisi minuuttia myöhässä. Hän liittyy hiljaa mukaan ja kuuntelee Kainon esitystä, jossa tulee esiin **Martille** uusia asioita. Juuri kun Kaino on päättämässä esitystään, Anna keskeyttää tämän ja pyytää häneltä tarkkaa ohjeistusta tiimille, samalla alkaen hahmotella omia ideoitaan vastuiden jaosta. Kaino vaikuttaa ärsyyntyvän keskeytyksestä ja **Martti** aistii ilmapiirin kiristyvän.

Mitä tekisit Martin asemassa?

1. Nousen ylös ja sanon, että keskustelu on muuttumassa epäkohteliaaksi. Uskon, että organisaatiossa tulisi vallita toisia kunnioittava viestintäkulttuuri.
2. Ehdotan, että Anna antaisi Kainon puhua loppuun ja lähettäisi ideansa asiakirjana kokouksen jälkeen. Kokouksessa ei ole enää aikaa uudelle keskustelulle.
3. En tee mitään. Olen jo ylikuormittunut ja koetan säästää energiani selvitäkseni edessäni olevista työtehtävistä.
4. Nostan käteni ja kehun Kainon esitystä kokonaiskuvan luomisesta ja yksityiskohtien selkiyttämisestä. Huomautan, että on tärkeää, että me kaikki ymmärrämme projektin tavoitteet ja aikataulun.
5. Ajattelen, että Anna on kohtuuttoman hyökkäävä Kainoa kohtaan. Pyydän puheenvuoroa ja sanon, että meidän pitäisi antaa Kainon päättää esityksensä.

Jännitteet kokouksessa II

Projektipäällikkö **Anna** toimii puheenjohtajana ja ilmoittaa, että kokouksen tavoitteena on sopia erityisistä vastuista seuraavien 45 minuutin kuluessa. Projektin yhdestä osa-alueesta vastuussa oleva Kaino esittelee toimintasuunnitelman. Noin 35 minuutin kohdalla hän tarjoutuu esittämään lopputiivistyksen, mikäli kenelläkään ei ole

kysyttävää. Aika on käymässä vähiin ja **Anna** pyytää Kainolta napakasti vain ohjeita tiimin jäsenille. Kaino ärsyyntyy, mutta **Anna** jatkaa puheenvuoroaan. Kokoukseen myöhässä liittynyt Martti kommentoi, että keskustelu on tylsä eikä Kainolle anneta tilaa puhua rauhassa.

Mitä tekisit Annan asemassa?

1. Sanon, että kohteliaisuus tarkoittaa myös aikataulun noudattamista ja sitä, että kokouksen osallistujat saavat vastauksia kysymyksiin, joiden takia he ovat tulleet tilaisuuteen.
2. Korostan, että meidän on pystyttävä sopimaan vastuiden jaosta, jotta saisimme projektin valmiiksi. Kohteliaisuuksiin ei ole aikaa.
3. Pidän Martin lausuntoa sopimattomana. Hän saapui kokoukseen myöhässä eikä ole selvillä sen tavoitteista tai aikataulusta. Puolustan omaa rooliani kokouksen puheenjohtajana ja vastuutani siitä, että kokouksessa saavutetaan sille asetetut tavoitteet.
4. Pahoittelen sitä, jos keskeyttämiseni vaikutti epäkohteliaalta. Ehdotan, että annamme seuraavaksi tilaa osallistujien kysymyksille.
5. Pahoittelen Kainon keskeyttämistä ja vakuutan, että tuen hänen esittämänsä suunnitelmaa. Ehdotan, että jäisimme Kainon kanssa kokouksen jälkeen keskustelemaan tapahtuneesta.

Osio 3: Tapauksia korkeakouluihin

Akateeminen tieto rakentuu suurelta osin vuoropuhelussa. Vapaa, kunnioittava, rehellinen, analyttinen ja kriittinen keskustelu on edellytys sekä uuden tiedon syntymiselle että akateemiselle koulutukselle. Nykyiset yliopistot ovat kuitenkin etääntyneet tästä ihanteesta. Yhteiskunnan nopeutunut tahti ja vallitsevat rahoitusmallit ovat luoneet tilanteen, jossa uusien ajatusten ja tutkimustulosten julkaiseminen palkitsee usein enemmän kuin pitkäjänteinen keskustelu. Generatiivisen tekoälyn yleistymisen todennäköisesti lisää opettajien ja opiskelijoiden välisen vuoropuhelun tarvetta, mutta vielä on vaikea ennakoita, millaisia muotoja tämä vuoropuhelu saa.

Korkeakoulut ovat viestintäympäristöinä erityisiä. Yhtäältä niitä määrittävät hierarkiat, kuten opettajan, lehtorin, apulaisprofessorin ja professorin väliset asemat. Toisaalta akateeminen oppiminen ja kriittinen ajattelu toteutuvat parhaiten dialogisissa olosuhteissa. Tämä tarkoittaa, että vahvemmassa institutionaalisessa asemassa olevilla on vastuu tukea niiden osallistumista, joilla on vähemmän valtaa. Dialogisen viestinnän etiikka on siksi olennainen osa korkeakoulukulttuuria. Sen merkitys syntyy kuitenkin vasta arjen käytännöissä, kun korkeakoulu-yhteisön jäsenet tulkitsevat ja soveltavat sitä omissa toiminnassaan.

Tähän kokoelmaan on koottu korkeakoulukontekstiin sijoittuvia viestintäeettisiä tarinoita. Ne käsittelevät erilaisia vuorovaikutustilanteita esimerkiksi opettajan ja opiskelijan, ohjaajan ja alaisen sekä opiskelijoiden välillä. Osa tapauksista liittyy akateemisen vapauden rajoihin ja arkaluonteisiin aiheisiin. Osa taas käsittelee suoraan opetustilanteissa syntyviä kysymyksiä.

Dialogisen viestinnän etiikka kytkeytyy myös tutkimusetiikkaan. Viestintäeettinen valintatilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, kun hyvän tahtoinen kollega lisää artikkelin kirjoittajaksi henkilön, jonka ainoa panos on ollut tutkimusrahoituksen hankkiminen. Kollega saattaa tehdä tämän ylläpitääkseen hyviä suhteita tai välttääkseen konfliktia. Miten hänelle pitäisi kertoa, että ns. lahjakirjoittaminen rikkoo tutki-

musetiikan periaatteita? Pitäisikö asiasta vaieta hyvän yhteistyösuhteen säilyttämiseksi? Vai pitäisikö tapaus viedä tutkimusetiikasta vastaavan tahon käsiteltäväksi?

Dialogisen viestinnän etiikka on läsnä myös hyvän opetuksen ja oppimisen periaatteissa. Esimerkiksi palautteen antaminen ja vastaanottaminen ovat sekä pedagogisia että viestintäeettisiä kysymyksiä. Perinteisesti opiskelijapalaute annetaan nimettömästi, jotta opiskelijat voivat esittää myös kriittisiä näkemyksiä turvallisesti. Mutta miten tulisi toimia, jos opiskelija käyttää tätä oikeutta väärin ja kirjoittaa palautteeseen loukkaavia huomautuksia tai virheellisiä väitteitä opettajasta? Opiskelija voi esimerkiksi sanoa, että opettaja oli toistuvasti myöhässä, vaikka todellisuudessa opettaja myöhästyi vain kerran ja silloinkin muutaman minuutin.

Yksi dialogisen viestinnän etiikan keskeisistä arvoista on viestinnällinen tasa-arvo. Kun tätä arvoa sovelletaan palautejärjestelmiin, on kysyttävä, jakautuuko vastuu opiskelijoiden ja opettajien välillä tasapuolisesti. Edellyttääkö järjestelmä molemmilta, että sanottu ja kirjoitettu on totuudenmukaista, ihmisarvoa kunnioittavaa ja dialogia tukevaa?

Näiden tarinoiden tavoitteena on saada pelaajat pohtimaan, missä hyvän tutkimuksen tai hyvän opetuksen käytännöt päättyvät ja missä viestintäetiikka alkaa.

Kriittinen kysymys seminaarissa I

Eeri osallistuu kurssille, jossa opiskelijoiden on kirjoitettava essee ja keskusteltava toistensa töistä. Aiemman työkokemuksensa ansiosta **Eeri** kokee tuntevansa aiheen paremmin kuin opiskelutoverinsa. Hän pitää opiskelijoiden toisilleen esittämiä kysymyksiä epämääräisinä ja palautetta liiankin kannustavana, vaikka töissä olisi selviä puutteita. **Eerin** mielestä esseissä esimerkiksi sekoitetaan keskeisiä käsitteitä toisiinsa.

Mitä tekisit Eerin asemassa?

1. Ajattelen, että virheet eivät auta ketään. Kiinnitän niihin rauhallisesti huomiota ja pyrin osoittamaan, miten virheet voitaisiin korjata.
2. Lähdän liikkeelle opettajan asettamasta tehtävästä ja muotoilen kritiikkini siten, että kysymykseni sisältäisi jo mahdollisen oikean vastauksen.
3. Ymmärrän, että useimmat opiskelijat eivät ole syventyneet tehtävään riittävästi. En puutu heidän virheisiinsä, koska se on opettajan tehtävä. Poimin esseistä joitakin yksityiskohtia, joissa kirjoittajat ovat mielestäni onnistuneet.
4. Minun ei ole tarkoitus loistaa omalla asiantuntemuksellani. Sen sijaan pyydän tarkennuksia aloittamalla kysymykseni sanamuodolla: ”Ymmärränkö oikein, että ...?”
5. Koska kysymykseni voisivat asettaa toiset kiusalliseen asemaan, osoitan kysymykseni vain itsevarmoilta vaikuttaville opiskelijoille.

Kriittinen kysymys seminaarissa II

Lehtori **Anne** antaa opiskelijoille tehtäväksi kirjoittaa lyhyen esseen aiheesta X. Seminaariin kuuluu kriittinen keskustelu ja myös palautteen antaminen arvioidaan. **Anne** tietää, että toisten opiskelijoiden kritisoiminen on joillekin vaikeaa tai jopa vastenmielistä. Hän on myös tietoinen siitä, että Eerillä on työkokemuksensa ansiosta etulyöntiasema muihin opiskelijoihin nähden.

Mitä tekisit Annen asemassa?

1. Arvostelen jokaisen antaman palautteen välittömästi. Totean kuitenkin, että kuka tahansa oppii esittämään parempia kysymyksiä seminaarin edetessä ja myös edistyminen huomioidaan kurssin arvostelussa.

2. Annan Eerille ensimmäisenä vuoron esittää kysymyksiä. Toivon, että hänen esimerkkinsä asettaisi kysymyksille riittävän vaatimustason.
3. Arvioin jokaisen suorituksen yhtäläisten kriteerien pohjalta tietäen, että arvosanojen välille syntyy eroja. Opiskelijoiden osaaminen ja edellytykset vaihtelevat.
4. Kannustan opiskelijoita antamaan toisilleen sekä positiivista että kriittistä palautetta. Totean, että keuhkin pitää perustella. Aiheettomasta positiivisesta palautteesta annan miinus pisteitä.
5. Annan keskustelussa enemmän tilaa aktiivisille opiskelijoille. Huomioin arat opiskelijat sanomalla, että kriittistä palautetta on mahdollista antaa myös myöhemmin lähettämällä sitä minulle sähköpostilla. Arvioin nämä vastaukset erikseen.

Purkautuminen luennolla I

Sukupuolentutkimusta opettava **Janni** on huomannut perinteisten sukupuolten biologista eroa korostavien näkemysten vahvistuneen yliopistolla ja julkisessa keskustelussa. Eräällä luennollaan **Janni** innostuu ja ottaa voimakkaasti kantaa tähän ajankohtaiseen ja polarisoivaan aiheeseen. Pian luennon jälkeen **Jannin** kollega lähettää tälle kuvakaappauksia sosiaalisesta mediasta, joissa opiskelijat keskustelevat **Jannin** purkauksesta.

Mitä tekisit Jannin asemassa?

1. Kerron seuraavalla luennolla, että esittämäni näkemys oli minun mielipiteeni. Totean, että keskustelen mielelläni asiasta lisää ja toivon, että jos opiskelijat ovat asiasta eri mieltä, he ilmaisisivat kantansa kasvokkain.
2. Pahoittelen purkaustani seuraavalla luennolla ja koetan selittää näkemystäni täsmällisemmin.
3. En tee mitään ja jatkan opetusta, kuten parhaaksi näen.

4. Luon seuraavaa luentoa varten verkkoon keskustelualustan, jossa opiskelijat voivat esittää näkemyksiään anonyymisti. Hyödynnän anonyymia keskustelua opetukseni kehittämiseksi.
5. En tee mitään, koska haluan suojella kuvakaappaukset lähettänyt kollegaani.

Purkautuminen luennolla II

Sami on Jannin kollega. Muutama **Samin** ystävä osallistuu Jannin kursseille ja hänellä on pääsy opiskelijoiden käyttämiin sosiaalisen median keskusteluryhmiin. Sami huomaa opiskelijoiden keskustelevan Jannin luennolla tapahtuneesta purkauksesta. Keskustelussa muutamat opiskelijat tukevat Jannia, mutta suurin osa pitää Jannin purkausta epäammattimaisena. Joissakin viesteissä Jannista tehdään pilaa.

Mitä tekisit Samin asemassa?

1. Kirjoitan viestin opiskelijoiden ryhmään, jossa totean, että herjaavat lausunnot voivat johtaa oikeustoimiin. Kerron Jannille sosiaalisessa mediassa julkaistuista kommentteista, mutta en lähetä hänelle kuvakaappauksia suojellakseni opiskelijoiden yksityisyyttä.
2. Keskustelen luennon herättämistä reaktioista Jannin kanssa ja ehdotan erillisen työpajan järjestämistä tilanteen korjaamiseksi. Tarvittaessa näytän opiskelijoiden viestejä Jannille.
3. En tee mitään, koska asia ei koske minua.
4. Puhun Jannin kanssa luennon aiheuttamista reaktioista, mutta en paljasta hänelle viestejä lähettäneitä opiskelijoita. Sen sijaan neuvon Jannia, miten vastaavia tilanteita voisi välttää jatkossa.
5. Kirjoitan Jannia tukevan viestin opiskelijoiden ryhmään. Jotta Janni olisi tietoinen tilanteesta, jaan hänelle kuvakaappauksia keskustelusta.

Asiattoman viestin lähettäminen poliitikolle I

Maarit on eläkkeelle jäänyt entinen opettaja, joka pitää yhteyttä ystäviinsä sosiaalisessa mediassa. **Maarit** on pistänyt merkille, että joidenkin entisten kollegojen ajattelu näyttää muuttuneen sosiaalisessa mediassa radikaalimmaksi. Eräänä päivänä hän huomaa, että aktiivisesti politiikkaa kommentoiva Leila on lähettänyt hävyttömän viestin tunnetulle poliitikolle.

Mitä tekisit Maaritin asemassa?

1. Kommentoin Leilan viestiä julkisesti ja totean, etteivät tällaiset ilmaukset ole sopivia.
2. Kirjoitan julkisen kommentin, jossa moitin Leilaa siitä, miten viesti on myös hänen lastenlastensa nähtävissä.
3. En reagoi julkaisuun, koska asia ei koske minua.
4. Pidän Leilan viestiä loukkaavana, mutta en halua riidellä ystäväni kanssa. Sen sijaan ilmoitan viestistä sosiaalisen median palvelun tuottajalle ja toivon heidän puuttuvan asiaan.
5. Lähetän Leilalle yksityisviestin ja kehotan häntä harkitsemaan sellaisten viestien poistamista, joita hän myöhemmin katuisi.

Asiattoman viestin lähettäminen poliitikolle II

Entinen opettaja Leila on alkanut seurata politiikkaa sosiaalisessa mediassa. Eräänä päivänä hän näkee julkaisun, jossa ylistetään **Leilan** korruptoituneena pitämää politiikkaa. **Leila** turhautuu sisältöön, jota hän pitää valheellisena. **Leila** kirjoittaa loukkaavan kommentin kyseisestä politiikosta. Tämän jälkeen **Leila** saa julkisia moitteita ystävältään Maaritilta.

Mitä tekisit Leilan asemassa?

1. Vastaan julkisesti Maaritin kritiikkiin ja vetoan oikeuteeni ilmaista mielipiteeni vapaasti.

2. Vastaan Maaritin kritiikkiin ja ehdotan, että keskustelisimme erimielisyydestämme kahden kesken.
3. Puolustan kantaani julkisesti ja viittaan näkemystäni tukeviin lähteisiin.
4. Kirjoitan Maaritille yksityisviestin ja ehdotan, että poistaisimme molemmat omat viestimme sosiaalisesta mediasta.
5. Hyväksyn, että olemme asiassa eri mieltä, vaikka mielestäni Maarit onkin väärässä.

Asiantuntijoiden rooli päätöksenteossa I

Amir on nuori tutkija, joka tutkii alkuperäiskansoja ekologisesti herkällä alueella. Hänen löydöksensä osoittavat, että hallituksen tukema teollisuusprojekti vahingoittaisi alueen biodiversiteettiä ja paikallisten ihmisten elämää. **Amir** valmistelee huolellisen selvityksen ministeriölle, jossa hän kertoo projektin seurauksista. Hän saa ministeriön viestintäosastolta pitkän kiitoskirjeen, jossa kuitenkin kerrotaan projektin jatkuvan entiseen tapaan. **Amir** kokee, ettei hänen huoltaan otettu huomioon.

Mitä tekisit Amirin asemassa?

1. Päätän julkaista tiedot sosiaalisen median profiilissani, jotta ne leviäisivät laajemmin julkisuuteen.
2. Käännyin tunnetun toimittajan puoleen ja annan materiaalini ja ministeriön kirjeen hänen käyttöönsä toivoen, että hän voisi julkaista tiedot.
3. Olen tehnyt jo kaiken, mitä pystyn. Jos ministeriö sivuuttaa tieteelliset faktat, en voi asialle mitään.
4. Laadin vielä perusteellisemman vastauksen ministeriön viestintäosastolle ja pyrin vakuuttamaan heidät projektin pysäyttämiseksi.
5. Välitän tietoni alkuperäisyhteisön johtajille, jotta he voisivat omasta puolestaan vedota ministeriöön.

Asiantuntijoiden rooli päätöksenteossa II

Ministeriön viestintäosaston asiantuntija **Markus** vastaanottaa ministeriölle osoitetun selvityksen, jossa kuvataan suunnitellun teollisuusprojektin vaikutuksia alkuperäiskansan asuttaman alueen luontoon ja asukkaisiin. **Markuksen** mielestä analyysi on perusteellinen ja se vaikuttaa vakuuttavammalta kuin aiemmat aiheesta tehdyt selvitykset. Hän jakaa raportin valmistelusta vastaaville virkamiehille ja ministerille. Vilkaistuaan analyysiä ministeri toteaa, ettei asiassa ole enää keskusteltavaa, sillä poliittinen päätös on jo tehty.

Mitä tekisit Markuksen asemassa?

1. Ajattelen, että analyysi olisi saatava julkiseksi, joten lähetän sen toimittajaystävälleni.
2. Annan analyysin ministerin neuvonantajille, jotta he olisivat asiasta tietoisia.
3. Jätän asian sikseen. Jos ministeri on päättänyt kantansa, en voi sille enää mitään.
4. Yritän vielä taivutella ministeriä, että hän huomioisi analyysin tiedot. Päätöksiä voidaan muuttaa tarvittaessa.
5. Lähetän virallisen kirjeen analyysin tehneelle tutkijalle ja kiitän häntä vaivannäöstä.

Kuka on vastuussa tiedoista? I

Aloittaessaan yliopisto-opiskelut **lina** valitsee pakollisten kurssien ohkeen ranskan kielen, koska kurssilla sattui olemaan tilaa. Myöhemmin hän kuulee ystävältään Fatimalta kaikille avoimesta uudesta kurssista, jossa perehdytään tulevaisuuden teknologioihin. **lina** ei ollut kuullut tällaisesta vaihtoehdosta eikä tiennyt, mistä kurssiesittelyyn olisi voinut löytää.

Mitä tekisit linan asemassa?

1. Käänny opintokoordinaattorin puoleen ja pyydän häntä pitämään minut ajan tasalla avautuvista opintovaihtoehdoista, koska se on hänen tehtävänsä.
2. Käänny opintokoordinaattorin puoleen ja kysyn, miten löytäisin itseäni kiinnostavia vapaaehtoisia kursseja.
3. Teen valituksen opiskelijaneuvostolle siitä, ettei vapaaehtoisista kursseista löydy tarpeeksi tietoa.
4. Lähestyn teknologiakurssin opettajaa ja kysyn, olisiko minun mahdollista päästä kurssille, vaikka se on jo alkanut.
5. Tyydyn siihen, etten pääse kurssille, koska kalenterini on jo täyttynyt muista opinnoista.

Kuka on vastuussa tiedoista? II

Nousevien teknologioiden tutkija **Anki** avaa opiskelijoille vapaaehtoisin kurssin omien tutkimusmateriaaliensa testaamista varten. Aikapaineiden vuoksi hän ei ehdi tiedottaa kurssista, vaan pyytää tutkintovastaava Ullaa sisällyttämään kurssikutsun tiedekunnan uutiskirjeeseen. Kurssin alkaessa osa opiskelijoista pyytää ilmoittautumisajan jatkamista, koska he pitävät kurssia mielenkiintoisena. **Anki** kokee tilanteen painostavaksi, koska kurssille olisi tulossa enemmän opiskelijoita kuin sinne voitaisiin ottaa.

Mitä tekisit Ankin asemassa?

1. Valitsen opiskelijat kurssille ilmoittautumisjärjestyksessä. Kiintiön ulkopuolelle jääneet eivät pääse mukaan.
2. Avaan kurssille muutaman lisäpaikan, vaikka se lisää omaa työkuormaani. Tällä tavoin voin laajentaa tutkimusmateriaalin testamista ja lisätä opetuksen vaikuttavuutta.

3. En hyväksy kurssille ylimääräisiä opiskelijoita. Vaikka ilahdun kurssia kohtaan osoitetusta kiinnostuksesta, minun on huolehdittava työkuormastani ja hyvinvoinnistani.
4. Keskustelen muun opetushenkilökunnan kanssa mahdollisuudesta toteuttaa kurssi yhteistyönä. Ehkä kurssi voitaisiin järjestää kaikille avoimena verkkokurssina?
5. Vastaan henkilökohtaisesti jokaiselle ilmoittautuneelle ja kiitän heitä kiinnostuksesta. Kerron, että aion järjestää kurssin uudelleen ja lupaan informoida heitä tästä tarkemmin.

Toisten keskustelijoiden haastaminen I

Politiikasta ja yhteiskunnallisista aiheista kiinnostunut yliopisto-opiskelija **Joonas** päätyy usein väittelemään ympäristö- ja sukupuolikiusauksista. Hän on huomannut, että jotkut aiheet otetaan vastaan paremmin kuin toiset. Eräänä iltana ollessaan ulkona ystäviensä kanssa, **Joonas** puhuu innokkaasti lukemastaan uudesta ympäristöuutisesta. Pöytään istahtaa Lassi, joka on jo aiemmin suuttunut **Joonaksen** kanssa väitellessään. Muut kaverit pyytävät **Joonasta** jatkaa aiheen pohtimista.

Mitä tekisit Joonaksen asemassa?

1. Kerron mielipiteeni, koska ilman sananvapautta ei synny merkityksellistä keskustelua.
2. Epäroin ja esitän vain osan argumenteistani. Vaikka pidän erilaisien näkemysten esittämistä tärkeänä, haluan keskustelun jatkuvan ongelmitta.
3. En sensuroi itseäni vain siksi, ettei Lassi pidä mielipiteistäni. Hän voi lähteä pois, jos niin haluaa.
4. Päätän olla sanomatta todellista mielipidettäni. Esitän olevani samaa mieltä siitä, mitä siihen mennessä on sanottu.
5. Käännyän Lassin puoleen ja kysyn, mitä mieltä hän on asiasta.

Toisten keskustelijoiden haastaminen II

Opiskelija **Lassi** ei ole varma, onko korkeakoulu oikea paikka hänelle. Hän haluaa nauttia elämästään, mutta toivoo myös oppivansa ammatin, jonka kautta hän voi työllistyä. **Lassin** mielestä muiden opiskelijoiden kanssa käydyt keskustelut ovat joskus monimutkaisia ja turhauttavia. Etenkin ympäristöaiheet ovat hänestä uuvuttavia. Hänen kaveripiiriinsä kuuluu Joonas, joka nauttii syvällisistä väittelyistä. Taanoin **Lassi** kiivastui Joonakselle väittelytilanteessa. Nyt Lassi istahtaa pöytään juuri kun toiset pyytävät Joonasta esittämään mielipiteensä ympäristökysymyksistä. Joonas näyttää epäröivän.

Mitä tekisit Lassin asemassa?

1. Pyydän Joonakselta anteeksi aiempaa reagoitiani ja ilmoitan, että en osallistu keskusteluun, koska ympäristöaihe ei kiinnosta minua. Joonaksella on oikeus ilmaista mielipiteensä.
2. Annan keskustelussa tilaa Joonakselle ja pysyn itse rauhallisena, jotta ilmapiiri säilyisi rentona.
3. Kysyn muilta, voimmeko vaihtaa aihetta, koska ympäristöstä puhuminen tuntuu epämukavalta.
4. Tunnustan, että minun ja Joonaksen välillä on jännitteitä. Annan Joonaksen puhua loppuun ennen kuin esitän rauhallisesti oman mielipiteeni.
5. Kannustan Joonasta esittämään ajatuksiaan osoittaakseni, että me kaveriporukkana arvostamme hänen mielipiteitään.

Ryhmätyöstä raportoiminen I

Sonja osallistuu kurssille, jonka lopputehtävänä osallistujat analysoivat pienryhmissä viestintäeettistä tapausta. **Sonja** ei juuri tunne ryhmänsä muita jäseniä, Jaakkoa ja Anua. **Sonja** ottaa päävastuun analyysin kirjoittamisesta. Anu osallistuu työhön merkittävästi, mutta Jaakkoa muu ryhmä ei juurikaan tapaa. Lopputyön tehtävänantoon kuuluu, että jokaisen osallistujan panos analyysissä kerrotaan. Jaakko

väittää olleensa mukana projektin kaikissa vaiheissa. Anu tukee Jaakkoa sanoen, että tämä oli joskus poissa kokouksista perhesyiden vuoksi. **Sonja** epäröi esittää näkemystään.

Mitä tekisit Sonjan asemassa?

1. Raportoin osallistujien työpanoksesta kirjoittamalla, että Jaakko ja Anu työskentelivät yhdessä, mutta en nähnyt itse Jaakon osallistuvan.
2. Ehdotan luennoitsijalle, että kurssityön suorittamista muutettaisiin niin, etteivät jotkut ryhmäläiset voisi hyötyä muiden työpanoksesta.
3. Korostan omaa panostani projektissa ja analyysin kirjoittamisessa. Kerron toisille, että he voivat kirjoittaa omasta osuudestaan niin kuin haluavat.
4. Kirjaan raporttiin Jaakon ja Anun kuvauksen, vaikka en siihen uskokaan. Kyseessä on ryhmätyö, enkä halua pilata keskinäistä suhdettamme.
5. Otan huomioon, ettei Jaakko voinut aina osallistua perhesyiden vuoksi. Luotan, että hän oli silti mukana projektin olennaisissa vaiheissa.

Ryhmätyöstä raportointinen II

Jaakko osallistuu viestintäkurssille ystävänsä Anun kanssa. Opintojen aikana Jaakon roolina on yleensä tarjota ideoita ja Anu hoitaa kirjoittamisen. **Jaakolla** on vaikeuksia kirjoittamisessa ja hän tekee usein virheitä. Loppuprojektin aikana perhesyyt estävät **Jaakkoa** osallistumasta työryhmän kokouksiin, mutta hän pitää kaiken aikaa yhteyttä Anuun puhelimitse ja jakaa ideoitaan. Kun on aika palauttaa lopputyö, Sonja pyytää **Jaakkoa** ja Anua arvioimaan omaa panostaan.

Mitä tekisit Jaakon asemassa?

1. Kerron rehellisesti, että osallistuin ideointiin ja autoin tällä tavoin projektin toteuttamista.
2. Sanon, että osallistuimme kaikki projektin toteuttamiseen omilla vahvuuksillamme. Minun vahvuuteni oli ideointi.
3. Puolustan osallistumistani, sillä katson ansaitsevani hyvän arvostuksen, vaikka kirjallinen panokseni ei olekaan näkyvää.
4. Keskustelen muiden ryhmän jäsenten kanssa ja varmistan, että kaikki ovat tyytyväisiä siihen, mitä raporttiin kirjataan.
5. Koska jouduin olemaan ajoittain pois ryhmän kokouksista, olen rehellinen omasta työpanoksestani. En halua ottaa kunniaa toisten tekemästä työstä.

Väärin ymmärretty tehtävä I

Anna on opettanut kymmenen vuoden ajan yliopistokurssia, jossa yhdistetään teoriaa ja käytäntöä. Kurssilla sovelletaan kysymysperusteista oppimista: opiskelijat tekevät aluksi viisi valmistavaa koetehtävää ja soveltavat tämän jälkeen oppimaansa itsenäisesti ilman yksityiskohtaista ohjeistusta. Oppimista tuetaan opettajan palautteella. Lukukauden lopussa annettavassa anonyymissä kurssipalautteessa kymmenisen opiskelijaa 50 opiskelijan ryhmästä moittii ohjeistusta epäselväksi. Samana vuonna pidetyssä tiedekuntakatselmuksessa opetuspäällikkö kysyy **Annalta**, mitä hän voisi tehdä ohjeistuksen selkeyttämiseksi.

Mitä tekisit Annan asemassa?

1. Totean, ettei opetuspäällikön kysymys ole aiheellinen. En voi ryhtyä toimiin anonyymien palautteen perusteella, koska en pysty arvioimaan, kuinka hyvin vastaajat ymmärsivät, mistä kysymysperusteisessa oppimisessä on kyse.

2. Selitän kurssin opetusmetodin edellyttävän, että opiskelijat syventyvät omaan oppimisprosessiinsa. Elleivät opiskelijat tee näin, heidän on vaikea edetä oppimisessa seuraavaan vaiheeseen.
3. Sanon, että tämä on hyvä kysymys. Tietenkin voin selkeyttää ohjeita ja lisätä ohjeistukseen muutaman selittävän lauseen tulevana lukuvuonna.
4. Kerron, että olen aina kannustanut opiskelijoita pyytämään apua kurssin aikana ja monet ovat näin tehneetkin. Palaute osoittaa minulle ja opiskelijoille, missä asioissa tarvitaan lisäohjausta.
5. Myönnän, että itsenäinen ongelmanratkaisu on voinut olla joillekin opiskelijoille vaikeaa. Harkitsen, että minun olisi ohjattava heitä nykyistä enemmän.

Väärin ymmärretty tehtävä II

Ensimmäisen vuoden opiskelija **Johanna** osallistuu professori Annan kurssille samalla kun hän työskentelee osa-aikaisena tarjoilijana. Hän yrittää opiskella tehokkaasti ja tehdä parhaansa. Hän saa lopputehtävästään palautetta, joka osoittaa, että hän oli ymmärtänyt tehtävän väärin. **Johanna** tekee tehtävän uudestaan kiinnittäen erityistä huomiota annettuun ohjeistukseen. **Johanna** läpäisee kurssin ja häneltä pyydetään sen päätyttyä anonyymiä palautetta.

Mitä tekisit Johannan asemassa?

1. Annan positiivista palautetta, koska sain kurssin aikana opettajalta hyödyllistä palautetta ja suoriuduin kurssista hyvin.
2. Kirjoitan, että kurssi oli kuormittava ja vei enemmän aikaa kuin mihin olin varautunut. Lisäksi tehtävien ohjeistus olisi voinut olla lyhyempi ja yksiselitteisempi.
3. Ajattelen, että tehtävän uusiminen oli turhauttavaa. Kirjoitan, että opettaja olisi voinut olla arvioinnissaan joustavampi. Hän olisi voinut hyväksyä ohjeistuksesta poikenneen työn alhaisemmalla arvosanalla.

4. Otan yhteyttä opettajaan ja ehdotan, kuinka tehtäviä voitaisiin muuttaa. Tämä vähentäisi sekä opiskelijoiden että opettajan stressiä.
5. Myönnän rehellisyyden nimissä, että en panostanut kurssilla oppimiseen niin paljon kuin olisi ollut syytä.

Viraalivideo I

Politiikan tutkimuksen opiskelija **Ville** osallistuu säännöllisesti ylimääräiselle ajankohtaisten poliittisten kysymysten kurssille. Yhdellä luennolla kyberturvallisuuden asiantuntija Julia puhuu informaatiovaikuttamisesta ja sen yhteiskunnallisista seurauksista. **Ville** pitää esimerkkejä kiinnostavina ja tallentaa lyhyitä videoita luennosta, jonka sisältöä ei ole merkitty luottamukselliseksi. Katsoessaan materiaalia myöhemmin Ville arvioi, että yksi videoklippit saattaisi toimia hyvin sosiaalisessa mediassa.

Mitä tekisit Villen asemassa?

1. Koska en ollut kysynyt lupaa kuvaamiseen, jätän videoklipin julkaisematta.
2. Vaikka en kysynyt lupaa luennon tallentamiseen, klippi on niin hyvä, että jakaisin sen läheisille ystäväilleni.
3. Julkaisen klipin sosiaalisessa mediassa, koska missään vaiheessa ei sanottu, ettei tietoa saisi jakaa.
4. Kirjoitan Julialle ja pyydän luvan videoklipin julkaisuun, koska en tiedä, miten hän suhtautuisi asiaan.
5. Päätän olla käyttämättä videoklippiiä, koska en tiedä, miten Julia asiaan suhtautuisi.

Viraalivideo II

Kyberturvallisuuden asiantuntija **Julia** luennoi politiikan tutkimuksen opiskelijoille osana yhteiskunnallisen vaikuttamisen tehtäväänsä. Luennon jälkeen hän näkee sosiaalisessa mediassa viraaliksi levinneen videoklipin puheestaan. **Julia** pitää lyhyttä videopätkää harhaanjohtavana, koska siinä hänen sanomisensa on irrotettu kontekstistaan.

Mitä tekisit Julian asemassa?

1. Otan yhteyttä opiskelijaan ja vaadin klipin poistamista sosiaalisesta mediasta.
2. Pyydän opiskelijaa poistamaan videon. Selitän, että asiayhteydestä irrotettu sisältö voi johtaa väärinymmärrykseen ja aiheuttaa haittaa.
3. En tee mitään, koska en voi hallita kaikkea, mitä julkaistaan tai vaikuttaa siihen, miten muut tulkitsevat videoklipin sisältöä.
4. Pyydän lyhyen videon poistamista, mutta sallisin pidemmän videon julkaisemisen luennosta, koska siinä asiat näyttäytyvät oikeassa kontekstissa.
5. Kirjoitan videon kommenttikenttään selityksen, jossa avaan asian kontekstia. Näin varmistan, että katsojat ymmärtävät, mitä luennolla tarkoitin.

Osio 4: Tapauksia koulumaailmaan

Dialogismi on kasvatusfilosofinen ajattelutapa, jossa opettajan ja oppijan välinen vuoropuhelu nähdään opetuksen ja oppimisen perustana. Dialogisen pedagogiikan perinne ulottuu Sokrateen ja Platonin aikaan. Nykyisin opettaja ei ole pelkkä tiedonvälittäjä, vaan myös oppimista tukevan vuoropuhelun rakentaja. Siksi merkityksellinen vuoropuhelu nähdään entistä tärkeämpänä pedagogisena välineenä. Esimerkiksi Virossa dialogisen viestinnän periaatteet sisältyvät opettajien eettisten ohjeiden uudistettuun versioon.

Dialogisen viestinnän etiikan keskeisiä arvoja ovat kuunteleminen, ymmärtäminen, kunnioitus ja rehellisyys opettajan ja oppijan välillä. Koulun arjessa syntyy usein tilanteita, joissa viestinnälliset ratkaisut ovat myös eettisiä valintoja. Ne koskevat oppilaita, koulun henkilöstöä, vanhempia, perheenjäseniä ja muita kouluyhteisön jäseniä. Siksi on tärkeää tunnistaa eri toimintavaihtoehdot, punnita niitä huolellisesti ja arvioida, millainen tapa reagoida olisi kussakin tilanteessa rakentavin.

Kuvitellaan luokkatilanne, jossa yksi oppilas kommentoi opetusta toistuvasti ääneen ja häiritsee muiden työskentelyä. Lopulta toinen oppilas menettää malttinsa ja tokaisee, että autististen oppilaiden pitäisi olla erityisopetuksessa. Opettajan on ratkaistava, miten tilanteeseen puututaan. Pitäisikö hänen ottaa esiin kommentin leimaavuus, vaikka malttinsa menettänyt oppilas samalla puolusti omaa oikeuttaan työskennellä rauhassa? Entä milloin asia olisi parasta käsitellä: heti koko luokan kuullen vai myöhemmin kahden kesken? Viestintäetiikan näkökulmasta näillä ratkaisuilla on suuri ero.

Dialogisen viestintäkulttuurin kehittäminen vaatii jatkuvaa harjoittelua. Arjen tilanteissa on opittava huomaamaan, milloin viestintään liittyy eettisiä valintoja. Sen jälkeen on punnittava erilaisia tapoja reagoida, valittava tilanteeseen sopivin toimintatapa ja arvioitava sen seurauksia.

Joskus viestintäeettisiä valintoja on vaikea erottaa muista eettisistä valinnoista. Kuvitellaan esimerkiksi tilanne, jossa teini-ikäiset Julia ja Romeo ovat eronneet. Romeolla on uusi tyttöystävä. Yhteisessä illanvietossa uusi tyttöystävä kommentoi Julian pukeutumista arvostelevasti. Kukaan paikalla olevista ei puutu kommentointiin. Myöhemmin Julian paras ystävä kertoo Julialle, mitä hänestä on sanottu. Julia ilmoittaa, ettei tule ystävänsä syntymäpäiville, jos Romeo ja hänen uusi tyttöystävänsä kutsutaan juhliin. Ystävä loukkaantuu ja kokee, että Julia pakottaa hänet valitsemaan ystäviensä välillä.

Tämä esimerkki alkaa viestintäeettisellä valinnalla. Olisiko jonkun pitänyt puuttua kommentointiin heti ja sanoa, ettei toisesta ihmisestä ole sopivaa puhua arvostelevasti hänen selkänsä takana? Olisiko kommentista pitänyt kertoa Julialle lainkaan? Vähitellen tilanne muuttuu laajemmaksi eettiseksi pulmaksi. Julian on päätettävä, asettaako hän etusijalle oman turvallisen olonsa juhliissa vai ystävänsä tunteet ja hänelle osoittamansa lojaalisuuden.

Viestintäetiikassa vastaukset eivät yleensä ole yksiselitteisiä. Arjen vuorovaikutustilanteissa liikutaan usein harmaalla alueella, jossa ihmiset voivat tulkita saman tilanteen eri tavoin. Joskus hyvän viestinnän periaatteita rikotaan kuitenkin selvästi. Silloin on pohdittava, miten tilanteeseen pitäisi vastata. Mitä tehdä, jos huono viestintä kohdistuu itseen? Entä jos tilannetta seuraa sivusta? Onko sivustakatsojalla riittävästi tietoa puuttumiseen? Näitä kysymyksiä voivat pohtia opettajat, oppijat, koulun tukihenkilöstö ja vanhemmat.

Aggressiiviset viestit viestipalvelussa I

Teini-ikäinen **Ilmari** sai äskettäin uuden älypuhelimien ja käyttää sitä yhteydenpitoon kavereidensa ja sukulaistensa kanssa. **Ilmarin** täti, Merja, on työssään kiireinen ja hänellä on tapana lähettää nopeita pikaviestejä lyhyiden taukojen aikana. **Ilmari** pitää tapaa outona ja koettaa itse kirjoittaa huolellisemmin muotoiltuja ajatuksia. Ajankoh- taista yhteiskunnallista aihetta käsitelleessä keskustelussa Merja lähettää useita viestejä peräjälkeen. **Ilmarista** tuntuu, kuin hänen tätinsä huutaisi aggressiivisesti.

Mitä tekisit Ilmarin asemassa?

1. Kirjoitan tädilleni, etten ymmärrä, miksi hän viestii niin ilkeästi.
2. Kysyn äidiltäni, tietääkö hän, miksi Merja on minulle jotenkin ilkeä.
3. En viesti enää Merja-tädin kanssa. Keskustelen oman mielenrauhani takia mieluummin kavereideni kanssa.
4. Ehdotan tädilleni, että puhuisimme viestimisen tyyleistä, kun tapaamme seuraavan kerran.
5. Minusta tuntuu, ettei viestipalvelu sovi tädilleni, joten kysyn, haluaisiko hän keskustella kanssani jollain muulla tavoin.

Aggressiiviset viestit viestipalvelussa II

Merjan teini-ikäinen sisarenpoika Ilmari sai äskettäin uuden älypuhelimien ja keskustelee puhelimen viestisovelluksen kautta myös tätinsä kanssa. **Merja** nauttii heidän viestittelystään, mutta kiireisen aikataulunsa vuoksi hänellä on tapana lähettää lyhyitä viestejä ja täydentää niitä vähitellen. Kollega mainitsee, että nuoret saattavat pitää tällaisia viestejä kovina ja epäystävällisinä. Silloin **Merja** tajuaa, että heidän viestintätyyliinsä eroavat merkittävästi toisistaan.

Mitä tekisit Merjan asemassa?

1. Lähetän Ilmarille viestin ja kerron oppineeni, että nuoret pitävät lyhyitä viestejä tylyinä. Pyydän anteeksi ja totean, ettei tarkoitukseni ole olla epäkohtelias.
2. Kerron Ilmarille kuulleen, että katkonaiset viestini saattavat vaikuttaa hänestä tylyiltä. Kysyn, onko hänestä OK, että pidämme kiinni omista viestintätyyleistämme.
3. En tee mitään, koska olen tyytyväinen viestintäämme. Jos joku asia häiritsee Ilmaria, hän voi itse kertoa siitä minulle.

4. Kerron Ilmarille, että nautin todella keskusteluistamme. Ehdotan, että voisimme kasvotusten jutella siitä, miten voisimme vielä parantaa kanssakäymistämme.
5. Koska minä olen meistä aikuinen, otan vastuun ja yritän muuttaa viestintätyyliäni. Aion käyttää enemmän aikaa pidempien viestien kirjoittamiseen.

Äidin ja pojan erimielisyys I

Teini-ikäinen **Juhani** näkee sosiaalisen median päivityksen, jossa huippu-urheilija kertoo loukkaavan vitsin toisesta julkkiksesta. Hän menee näyttämään sisällön äidilleen. Äidin mielestä asiassa ei ole mitään erikoista, koska urheilija on tunnettu kyseenalaisista kommenteistaan. **Juhani** ihmettelee äitinsä vastausta eikä ole hänen kanssaan samaa mieltä.

Mitä tekisit Juhanin asemassa?

1. Selitän äidilleni, että jonkun käytöksen yleisyys ei tarkoita sitä, että käytös olisi hyväksyttävää.
2. Näytän hänelle urheilijan postauksen alle tulleita kommentteja ja pyydän miettimään asiaa uudelleen.
3. En keskustele asiasta enempää, sillä se ei johda mihinkään.
4. Sanon äidilleni, että hän on oikeassa. En tullut ajatelleeksi, että urheilija pilkkasi julkkista vain saadakseen huomiota.
5. Ehdotan, että äitini pitäisi asettua julkkiksen asemaan ja kuvitella, miltä tuntuisi tulla julkisesti nolatuksi.

Äidin ja pojan erimielisyys II

Suvin poika näyttää hänelle somepäivityksen, jossa huippu-urheilija esittää sopimattoman vitsin julkkiksesta. Vaikka vitsi on loukkaava, se on **Suvin** mielestä harmittomampi kuin moni muu teksti, joita sama

urheilija on aiemmin julkaissut. **Suvi** ajattelee, että asiasta on tehty liian iso numero ja koku vain hyödyttää turhamaista urheilijaa. Hänen poikansa mielestä **Suvin** pitäisi tuomita vitsi selkeästi.

Mitä tekisit Suvin asemassa?

1. Totean, että sananvapaus tarkoittaa sitä, etteivät kaikkien mielipiteet miellytä jokaista.
2. Kannustan poikaani miettimään, miksihän loukkaavista kommenteista tunnettu urheilija kutsutaan yhä uudelleen haastatteluihin.
3. Sanon, ettei meidän tarvitse hermostua, vaikka ajattelemmekin eri tavoin.
4. Ehdotan, että juttelisimme urheilijan kommentoinnista joskus ajan kanssa ja syvällisesti.
5. Totean, että arvostan poikani mielipidettä siitä, ettei ihmisistä pidä tehdä loukkaavia vitsejä.

Ongelmia luokassa I

Toisen asteen matematiikan opettaja **Sanna** on aloittamassa koetta. Hän on kertonut opiskelijoille jo aiemmin, että kokeeseen pitää saapua ajoissa, sillä myöhästyminen häiritsee muiden keskittymistä. Matematiikan opinnoissa hyvin menestyneellä Nikolla on usein tapana myöhästyä tunnilta. Nyt Niko on myöhässä jo kuudetta kertaa, ja **Sanna** moittii Nikoa luokan edessä siitä, että tämä häiritsee muita. Niko ei sano mitään vaan lähtee luokasta ja jättää tulematta myös seuraavalle tunnille.

Mitä tekisit Sannan asemassa?

1. Kirjoitan Nikolle viestin, jossa muistutan häntä yhteisten sopimusten noudattamisesta. Jos hänellä on pakottava syy myöhästymisille, hänen olisi pitänyt ilmoittaa siitä kurssin alussa.

2. En painosta Nikoa osallistumaan tunneille, koska hän on hyvä matematiikassa. Ilmoitan hänelle kirjallisesti, ettei poissaoloista koidu seuraamuksia, mutta painotan, että hänen on osallistuttava kirjallisiin välikokeisiin ja arviointitesteihin.
3. Nikon on itse päätettävä, saapuuko hän matematiikan tunnille vai ei. Jos alan neuvotella asiasta jokaisen oppilaan kanssa, kaikki aikani menee heidän kanssaan viestimiseen.
4. Etsin Nikon käsiini ja kysyn, miten hän ratkaisisi tilanteen.
5. Vaikka Niko on 18-vuotias ja muodollisesti täysi-ikäinen, hänellä on silti velvollisuus osallistua opetukseen. Etsin hänet käsiini ja selvitän, miksi hän poistui luokasta sanomatta sanaakaan.

Ongelmia luokassa II

Nikon matematiikan tunnit on sijoitettu koulupäivän alkuun eikä opettaja salli myöhästymistä. Muutettuaan kaupungin ulkopuolelle vanhempiensa eron jälkeen **Nikolla** on ollut vaikeuksia ehtiä kouluun ajoissa. Hänen äitinsä on sairaslomalla ja joskus Nikon pitää viedä sisarensa päiväkotiin ennen kouluun tuloa. **Niko** ei halua kertoa perheensä yksityisasiota koulussa kenellekään. **Nikon** myöhästyttyä jälleen kerran, opettaja moittii häntä kunnioituksen puutteesta ja välinpitämättömyydestä. Julkisen arvostelun kohteeksi joutunut **Niko** lähtee luokasta sanomatta sanaakaan.

Mitä tekisit Nikon asemassa?

1. Lähetän opettajalle viestin, jossa sanon, etten tule enää tunnille. Säännöt ovat sääntöjä. Koska en ehdi ajoissa, en sitten mene ollenkaan.
2. Lähetän opettajalle viestin, jossa sanon ymmärtäväni, että myöhästely häiritsee opetusta. Koska en voi luvata, ettenkö jatkossakin myöhästyisi, ehdotan, että voisin opiskella itsenäisesti luokkaopetuksen sijaan.

3. Soitan äidilleni ja vaadin, että hänen on jatkossa vietävä sisareni päiväkotiin. En voi enää myöhästyä koulusta.
4. Menen opettajan luo tunnin jälkeen ja kiitän häntä kärsivällisyydestä. Koska en halua sotkea kotiohjani keskusteluun, väitän, että minulla on vain suuria ongelmia herätä aamulla. Korostan, ettei tarkoitukseni ole olla epäkunnioittava.
5. Tunnen myötätuntoa opettajaa kohtaan. Menen tapaamaan häntä ja kerron, että myöhästymiseni johtuu perhesyistä, vaikka en haluakaan kertoa niistä tarkemmin. Kysyn opettajalta, miten hän ratkaisisi tilanteen.

Ystävän neuvominen vaaleissa I

Eurovaalien lähestyessä **Matias** tietää, ketä hän aikoo äänestää ja minkä puolueen hän toivoo menestyvän. Hän seuraa vaalikampanjointia sosiaalisessa mediassa pysyäkseen ajan tasalla. **Matiaksen** ystävä, Benjamin, saa äänestää vaaleissa ensimmäistä kertaa. Häntä ei kiinnosta lukea uutisia lehdistä tai seurata television vaalitenttejä, joten hän seuraa puolueiden ja poliitikkojen viestintää sosiaalisessa mediassa. **Matias** ja Benjamin eivät ole aiemmin juurikaan puhuneet politiikasta, koska he tietävät olevansa asioista eri mieltä. Heidän tavatessaan Benjamin kertoo olevansa edelleen epävarma siitä, ketä äänestää. Hänestä tarjolla on liikaa informaatiota ja vaihtoehtoja. Tästä syystä hän ehkä jättää kokonaan äänestämättä.

Mitä tekisit Matiaksen asemassa?

1. En halua vaikuttaa Benjaminin mielipiteeseen, koska hän ei ole pyytänyt apuani. Hänellä on oikeus äänestää mitä tahansa puoluetta tai olla äänestämättä. Tuohon oikeuteen puuttuminen olisi epäeettistä.
2. Mitä useampi ihminen äänestää, sitä parempi demokratialle. Kannustan Benjaminia äänestämään, vaikka hän ei äänestäisi minun kannattamaani puoluetta.

3. Koska Benjamin ei ole päättänyt kantaansa, hän saattaisi päätyä valitsemaan saman puolueen kuin minä. Koetan perustella oman valintani Benjaminille rationaalisesti ja toivon, että hän äänestäisi samalla tavoin kuin minä.
4. Kysyn Benjaminilta, haluaako hän apua päätöksenteossa. Mikäli hän haluaa, autan kartoittamaan hänen poliittista suuntautumistaan ja mahdollisesti sopivia puolueita. Kerron myös, että hänen poliittiset näkemyksensä eivät vaikuta meidän väleihimme.
5. Poliitikka ja vaalit eivät ole ensikertalaisille helppoja asioita. Siksi selvennän Benjaminille perustietoja politiikasta ja sanon, että on myös OK, mikäli hän ei aio lopulta äänestää vaaleissa.

Ystävän neuvominen vaaleissa II

Benjamin saa äänestää ensimmäistä kertaa eurovaaleissa. Hän haluaa käyttää äänioikeuttaan, mutta ei ole vielä varma, mikä puolue sopii hänelle. Hänen paras ystävänsä, Matias, on jo päätöksensä tehnyt. **Benjamin** miettii, kannattaisiko hänen kysyä neuvoa Matiakselta, joka tietää enemmän politiikasta. Toisaalta **Benjamin** tietää, että heidän näkemyksensä yhteiskunnasta eroavat voimakkaasti. Matias on jo aiemmin koettanut vaikuttaa **Benjaminin** mielipiteisiin. Heidän tavatessaan ennen eurovaaleja, äänestäminen nousee luonnollisesti puheenaiheeksi.

Mitä tekisit Benjaminin asemassa?

1. En kysy Matiakselta neuvoa, koska äänestyspäätös on henkilökohtainen asia.
2. Haluan kuulla Matiaksen näkemyksiä, koska olen epävarma. Voin kuunnella häntä, mutta minun ei tarvitse äänestää hänen tahdonsa mukaan.
3. Luotan Matiakseen ja tiedän, että hän on perehtynyt politiikkaan paremmin kuin minä. En viitsi itse tehdä kattavaa tiedonhakua, eli jos Matias onnistuu vakuuttamaan minut, voin äänestää samaa puoluetta kuin hän.

4. Pyydän Matiasta lähettämään minulle videoita hänen suosikki-puolueestaan ja ehdottamaan, ketä minun kannattaisi äänestää.
5. Pyydän Matiasta lähettämään minulle videoita ehdokkaista, jotka vastaisivat parhaiten minun näkemyksiäni.

Isoäiti sosiaalisessa mediassa I

Helena on nuori aikuinen, joka julkaisee sosiaalisessa mediassa päivityksiä aktiivisesti. Hänen isoäitinsä Anja soittaa **Helenalle** kolme kertaa viikossa ja on erittäin kiinnostunut tämän elämästä. Vaikka **Helena** juttelee mielellään mummonsä kanssa, puhelut tulevat joskus huonoon aikaan. Pitääkseen yhteyttä kätevämmiin, **Helena** ehdottaa, että isoäiti hankkisi älypuhelimien ja alkaisi seurata häntä somessa. Isoäiti tutustuu someen ja pian hän seuraa Helenan lisäksi muitakin some-tilejä. Isoäiti löytää luontaislääkitystä mainostavan vaikuttajan, jonka suosituksesta hän päättää lopettaa verenpainelääkkeiden ottamisen. **Helena** on huolissaan isoäidistään ja pohtii, oliko älypuhelimien ehdottaminen sittenkään hyvä ajatus.

Mitä tekisit Helenan asemassa?

1. Minulla ei ole oikeutta sanoa isoäidilleni, mitä hänen pitäisi tehdä. Selvitän kuitenkin, julkaistaanko tämän seuraamalla tileillä disinformaatiota ja ilmoitan asiasta tarvittaessa alustalle.
2. Kerron isoäidilleni, kuinka sosiaalisessa mediassa voi tarkistaa faktoja ja kuinka virheellisestä tiedosta raportoidaan.
3. En ajattele, että isoäidistä huolehtiminen on vain minun tehtäväni, joten pyydän muita perheenjäseniä tarkkailemaan hänen sosiaalisen median käyttöönsä.
4. Kerron olevani iloinen, että älypuhelin tuo isoäidin elämään ajan-kulua. Sanon kuitenkin, että terveysasioissa hänen tulisi noudattaa lääkärin ohjeita.

5. Haluan suojella isoäitiä kaikin keinoin virheelliseltä tiedolta. Pyydän häntä lähettämään minulle linkit sisältöihin, joiden paikkansa pitävyttä hän epäilee. Näin tunnen oloni rauhallisemmaksi.

Isoäiti sosiaalisessa mediassa II

Eläkeläinen **Anja** soittelee mielellään lapsenlapselleen Helenalle. Kesustelut tuovat hänelle iloa, koska **Anja** ei juuri tapaa muita ihmisiä. Viime aikoina Helena on kertonut olevansa kiireinen ja ehdottanut **Anjalle** älypuhelimien hankkimista, jotta he voisivat pitää yhteyttä sosiaalisessa mediassa. Tästä tuleekin heille toimiva kanava. **Anja** löytää sosiaalisessa mediassa kiinnostavia tilejä, kuten erään terveysvaikuttajan kanavan. Näitä videoita katseltuaan **Anja** päättää kokeeksi lopettaa verenpainelääkkeiden käyttämisen. Kerrottuaan asiasta Helenalle, tämä suuttuu ja varoittaa häntä luottamasta verkkosisältöihin. Helena ehdottaa **Anjalle** älypuhelimesta luopumista ja palaamista vain puheluiden aikaan.

Mitä tekisit Anjan asemassa?

1. En luovu älypuhelimesta, vaikka arvostankin Helenan mielipidettä. Olen aikuinen ja itse vastuussa valinnoistani. Älypuhelin on tuonut elämäni paljon iloa.
2. Pyydän Helenalta listaa luotettavista some-kanavista ja sisällöistä.
3. Muistutan Helenaa, että ostin älypuhelimien hänen suosituksesta. Sanon myös, että yksin asuvalle eläkeläiselle muutama puhelu viikossa ei ole tarpeeksi.
4. Myönnän, että olen todennäköisesti ollut liian sinisilmäinen ja lupaan jatkaa verenpainelääkitystä. Samalla päätän, etten tulevaisuudessa enää kerro Helenalle, mitä teen verkossa.
5. En halua huolestuttaa Helenaa, joten lupaan käyttää jatkossa älypuhelinia vain hänen kanssaan viestittelyyn.

Vaikeuksia luokkahuoneessa I

Kuudennen luokan matematiikan tunnilla oppilaat tekevät päässälasuharjoitusta ja jokainen joutuu vastaamaan tehtävään vuorollaan. Opettaja **Simo** painottaa, että jokaisen on yritettävä, vaikka ei olisikaan aivan varma vastauksesta. Katariina ei ole erityisen vahva matematiikassa, mutta tällä kertaa hän monien yllätykseksi vastaa oikein. Myös **Simo** yllättyy ja kysyy: ”Laskitko tuon oikeasti itse?” Hän antaa Katariinalle vielä vaikeamman kysymyksen. Tällä kertaa Katariina vastaa väärin. Sen jälkeen toinen oppilas ratkaisee tehtävän muun luokan nauraessa taustalla. Oppitunti jatkuu ja **Simo** huomaa Katariinan silmien kostuvan kyynelistä. **Simo** muistaa, että vielä viime viikolla Katariina viittaili innokkaasti, vaikka ei olisikaan aina tiennyt vastausta. Nyt hän näyttää vetäytyneeltä ja hiljaiselta.

Mitä tekisit Simon asemassa?

1. Pyydän Katariinalta myöhemmin yksityisesti anteeksi todeten, etten olisi saanut epäillä hänen osaamistaan.
2. Ymmärrän, että käytökseni on voinut vähentää Katariinan ja muidenkin oppilaiden halua oppia. Kehun seuraavalla tunnilla Katariinaa ja sanon luokalle, että kikattamisen sijaan heidän olisi pitänyt huomata, että Katariina joutui ratkomaan kaksi tehtävää yhden sijaan.
3. En enää kiinnitä huomiota tapahtuneeseen, mutta jatkossa yritän asettaa sanani paremmin.
4. Pyydän seuraavalla tunnilla anteeksi käytöstäni ja selitän, miksi toisten aliarvioiminen ei ole koskaan oikein.
5. Puhun Katariinalle tunnin jälkeen ja vakuutan, että uskon hänen kykyihinsä. Kysyn, miten voisin parhaiten saada hänet viihtymään matematiikan tunnilla.

Vaikeuksia luokkahuoneessa II

Katariina ei tunne olevansa vahvoilla matematiikassa ja opettaja Simon pitämät tunnit jännittävät. Tänään tunnilla tehdään harjoitus, jossa kaikkien on vastattava omalla vuorollaan. **Katariinan** sydän hakkaa, mutta kun hänen vuoronsa tulee, hän vastaakin nopeasti ja itsevarmasti. Kehujen sijaan opettaja kuitenkin kysyy epäuskoisena: "Laskitko tuon oikeasti itse?" Opettaja antaa **Katariinalle** vielä vaikeamman tehtävän, jota tämä ei osaa ratkaista. Luokkatoveri vastaa **Katariinan** puolesta ja oppitunti jatkuu. **Katariinasta** tuntuu, ettei oikean vastauksen tietäminen merkitse mitään, jos kukaan ei usko häneen. **Katariina** on pettynyt, ettei opettaja näytä huomanneen hänen edistymistään. **Katariina** miettii, onko enää mitään järkeä yrittää.

Mitä tekisit Katariinan asemassa?

1. Sanon heti tunnilla opettajalle, että olin valmistautunut perusteellisesti ja tuntuu epäileltä, jos minua epäillä.
2. Puhun asiasta luokanvalvojalle tai jollekin muulle luotettavalle aikuiselle. Toivottavasti minun kokemukseni voisi vaikuttaa opettajien tapaan puhua oppilaille.
3. Päätän, ettei minun tarvitse todistella kenellekään mitään. En ehkä osallistu tunnilla vähään aikaan, mutta jatkan matematiikan harjoituksia kotona.
4. Kerron välitunnilla opettajalle, että olin harjoitellut edellisenä iltana kovasti. Jatkokysymys oli vain liian vaikea minulle.
5. Kerron välitunnilla opettajalle huomanneeni, ettei tämä uskonut minua. Sanon, että jos oppilaita kohdellaan tällä tavoin, he saattavat lopettaa yrittämisen kokonaan.

Tekoölyn käyttö koulussa I

Toisen asteen opiskelija **Pauli** ei ole erityisen innostunut koulunkäynnistä. Aikaa ja energiaa säästääkseen **Pauli** käyttää tekoölyä kotitehtävien tekemisessä. Eräällä tietojenkäsittelyn tunnilla opettaja puhuu tekoölyyn liittyvistä eettisistä ongelmista. Hän korostaa, että on väärin ottaa itselleen kunnia tekoölyn tekemistä sisällöistä. Tunnin lopulla opettaja kuitenkin paljastaa käyttäneensä itse tekoölyä oppitunnin valmistelussa. Sitten hän kysyy luokalta, missä määrin he ovat käyttäneet tekoölyä koulutehtävien tekemiseen.

Mitä tekisit Paulin asemassa?

1. Vastaan rehellisesti käyttäneeni tekoölyä kotitehtävien tekemiseen.
2. Huomautan, että on kaksinaismoralistista pyytää oppilaita tunnustamaan tekoölyn käyttö, kun opettaja on juuri paljastanut käyttäneensä sitä itse.
3. Pysyn hiljaa. Itseni paljastamisesta ei olisi minulle mitään hyötyä.
4. Puhun avoimesti tekoölyn käytöstäni. Aiheesta keskustelemalla koko luokka voi oppia, miten tekoölyä voisi käyttää tehokkaammin oppimisessa.
5. En puhu tekoölyn käytöstäni, koska en halua, että muita oppilaita aletaan kuulustella asiasta.

Tekoölyn käyttö koulussa II

Anssi opettaa tietojenkäsittelyä toisen asteen oppilaitoksessa. Häntä pyydetään pitämään esitys tekoölyn hyödyistä ja riskeistä. Esityksen tehtävä on herättää keskustelua verkkoturvallisuudesta. **Anssin** esityksen pitää perustua mahdollisimman tuoreeseen tietoon, koska oppilaat ovat jo hyvin perillä verkon vaaroista. Hän päättää käyttää itse tekoölyä esityksen valmisteluun esimerkkinä siitä, miten tekoölyä voidaan soveltaa. Esityksen aikana **Anssi** ei mainitse käyttäneensä teko-

älyä, mutta kysyy lopuksi, huomaisivatko oppilaat siitä merkkejä. Hän kysyy myös, ovatko oppilaat käyttäneet tekoälyä koulutehtäviensä tekemiseen. Eräs oppilas vastaa, että hän on käyttänyt tekoälyä miltei koko lukuvuoden ajan. Muut nyökkäilevät hyväksyvästi.

Mitä tekisit Anssin asemassa?

1. Kiitän opiskelijaa rehellisyydestä ja kysyn, voisiko luokka yhdessä laatia säännöt tekoälyn käytölle kotitehtävissä.
2. Ehdotan koulun johdolle, että opettajien pitäisi antaa selkeämmät ohjeet siitä, miten tekoälyä saa käyttää heidän kurseillaan.
3. Suosittelen toimimaan esityksessäni antamani ohjeen mukaan. Minun tehtäväni ei ole sen kummemmin ratkoa tekoälyn käyttöön liittyviä moraalisia pulmia.
4. Puhun opiskelijan kanssa myöhemmin kahden kesken ja neuvon häntä käyttämään tekoälyä mahdollisimman vähän. Tekoäly tekee virheitä ja sen käyttö voi heikentää opiskelijan oppimista. Tästä voi olla hänelle haittaa myöhemmin.
5. Totean, että jos opiskelijoilla on kysymyksiä tekoälyn käytöstä kotitehtävissä, jutellaan vain lisää.

Koekysymysten paljastuminen I

Veera valmistautuu lukion historian kokeeseen ja keskustelelee aiheesta luokatovereidensa kanssa. Eräänä iltana he saavat kokeen kysymykset Matilta, joka kertoo, että nyt kenenkään ei tarvitse enää olla huolissaan kokeen läpäisystä. Vaikka **Veera** ei koe olevansa kovin hyvä historiassa, hän ei halua huijata kokeessa.

Mitä tekisit Veeran asemassa?

1. Lähetän kuvakaappauksen koekysymyksistä opettajalle ja kerron, että opiskelijat ovat saaneet ne käsiinsä.

2. Yritän taivutella toiset olemaan huijaamatta, koska jos kaikki vastaavat erityisen hyvin, opettaja alkaa epäillä ja kaikki kärsivät seurauksista.
3. En tee mitään, koska kysymykset luettuani ymmärrän paremmin, mitä opettaja pitää tärkeänä.
4. Kerron opettajalle kokeen jälkeen, että hänen tietoturvasaan on ongelmia ja jotain arkaluonteista tietoa on vuotanut.
5. Yritän suostutella toisia siihen, että vuodettuja kysymyksiä hyödyntäisivät vain he, joilla on isoja vaikeuksia historian opinnoissa.

Koekysymysten paljastuminen II

Historian opettaja **Sven** on valmistellut kysymyksiä lukion historian koetta varten. Eräänä päivänä hän unohtaa kirjautua ulos tietokoneeltaan. Kun hän palaa koneelle, hän epäilee, että joku on käynyt luokassa. Koekysymykset ovat tietokoneen näytöllä ja **Svenin** työpöydän tavarat vähän eri paikassa kuin aiemmin.

Mitä tekisit Svenin asemassa?

1. Sanon ennen koetta, että toisen tietokoneelle meneminen ilman lupaa ei ole hyväksyttävää. Koska epäilen, että näin on tapahtunut, pidän kirjallisen kokeen sijasta suullisen kuulustelun.
2. Muokkaan koekysymyksiä, jotta näen, ketkä ovat todella opiskelleet ja ketkä yrittävät huijata.
3. En tee mitään, koska en voi todistaa tapahtunutta. En halua kiinnittää huomiota omaan huolimattomuuteeni. Otan tilanteesta opiksi ja vaihdan nopeasti muutaman koekysymyksen.
4. Kerron opiskelijoille ennen koetta epäilyksestäni. Suunnitellun kokeen sijasta pyydän heitä kirjoittamaan pohtivan esseen siitä, olivatko he nähneet kysymykset etukäteen ja miten he toimivat kysymykset saatuaan. Teen selväksi, että mitä rehellisempi heidän vastauksensa on, sitä paremman arvosanan he saavat.

5. Pidän kokeen alkuperäisen suunnitelman mukaan, koska kyse oli omasta huolimattomuudestani. Ehkä joku heikompi opiskelija saa virheeni vuoksi paremman arvosanan.

Mielenosoitus luokkaretkellä I

Yläkoulun opettaja **Jorman** luokka on lähdössä luokkaretkelle. Kohteenä on maksullinen historiallinen nähtävyys. **Jorma** pyytää oppilaita hankkimaan luvan vanhemmiltaan. Liput ostetaan etukäteen ilmoittautumisten perusteella. Retkeä edeltävänä iltana **Jorma** ja muut opettajat saavat tietää, että vierailun aikana paikalla järjestetään poliittinen mielenosoitus. Tämä asettaa **Jorman** hankalaan asemaan, sillä maksettuja pääsylippuja ei voi enää perua.

Mitä tekisit Jorman asemassa?

1. Ehdotan muille opettajille, että meidän tulee joko peruuttaa retki tai valita uusi kohde. Ei ole oikein altistaa oppilaita tilanteelle, jota emme voi kontrolloida.
2. Soitan historiallisen nähtävyyden lipputoimistoon ja kysyn, voivatko he järjestää meille erillisen sisäänpääsyn, jotta lapset eivät joudu jonottamaan keskellä mielenosoitusta.
3. Kysyn koulun johdolta, mitä meidän tulisi tehdä.
4. Kirjoitan sähköpostin vanhemmille ja ilmoitan heille tilanteesta. Näin vanhemmat voivat itse päättää, haluavatko he lähettää lapsensa retkelle vai eivät.
5. Informoin vanhempia tilanteesta, mutta pidän kiinni alkuperäisestä suunnitelmasta, koska lapset ovat odottaneet kovasti retkeä.

Mielenosoitus luokkaretkellä II

Frans on yläkoululaisen lapsen yksinhuoltaja. Koulu järjestää säännöllisesti retkiä ja tällä kertaa lapsi kertoo, että luokka vieraillee historiallisessa kohteessa. Hän antaa luvan osallistumiselle ja tietää lapsensa odottavan retkeä kovasti. Retkipäivänä Frans näkee uutisista, että samassa paikassa järjestetään mielenosoitus. Uutiskuvista hän huomaa oman lapsensa ja muita oppilaita väkijoukon keskellä. Kun lapsi tulee kotiin, hän kertoo päivästä innostuneena ja uskoo, että mielenosoitus oli osa retkiohjelmaa.

Mitä tekisit Fransin asemassa?

1. Kirjoitan valituksen koulun rehtorille. Koulu ei saa asettaa lastani vaaraan etenkään ilman lupaani.
2. Tiedustelen muilta vanhemmilta, tiesikö kukaan etukäteen mielenosoituksesta. Ehdotan vanhempien kokousta tilanteen käsittelemiseksi.
3. En tee mitään, koska lapset näyttivät nauttineen retkestä.
4. Kirjoitan lapseni luokanvalvojalle ja pyydän tältä selitystä. Vaadin, että minut pidetään ajan tasalla siitä, miten asiaa käsitellään.
5. Pyydän muita vanhempia mukaani kritisoimaan koulun toimia. Mielenosoitukset voivat olla vaarallisia eikä koulun pitäisi altistaa lapsia tällaiselle.

Palautteen antaminen

Sääntökeskeinen tyyppi

Periaate- tai sääntökeskeinen tyyppi pohjautuu deontologiseen etiikkaan. Sen lähtökohtana on ajatus, että teon moraalisuus määräytyy itse teon eikä sen seurausten perusteella. Tällaiselle ajattelutavalle on ominaista sovittujen sääntöjen ja periaatteiden noudattaminen. Ne määrittävät, mitä pitäisi tehdä ja mitä ei pitäisi tehdä.

Dialogisen viestinnän etiikassa arvot ja periaatteet kirjataan eettisiin toimintaohjeisiin. Arvot ilmaistaan joskus epäsuoremmin kuin periaatteet. Esimerkiksi totuudenmukaisuus on viestintäetiikan yleinen arvo, joka voidaan muotoilla periaatteeksi näin: "Jokainen on vastuussa siitä, että viestinnässä jaetaan totuudenmukaista tietoa."

Sääntökeskeistä tyyppiä ohjaavat ihanteet. Kaikki ihmiset eivät kuitenkaan jaa samoja arvoja tai periaatteita. Tästä huolimatta periaatekeskeinen ajattelu on usein ehdotonta. asiat nähdään oikeina tai väärinä, eikä välimuotoja juuri tunnusteta.

Stereotyyppinen mielikuva sääntökeskeisestä tyypistä voisi olla tiukka viranomainen, joka noudattaa vaatimuksia ja menettelytapoja kirjaimellisesti. Tällainen ajattelutapa voi luoda myös vakautta ja turvallisuuden tunnetta, jos periaatteiden merkityksestä on vain keskusteltu ja sovittu yhdessä.

Sääntökeskeisessä ajattelussa voidaan kiistellä siitä, miten arvoja tai periaatteita pitäisi tulkita. Poikkeuksia ei kuitenkaan tehdä vain siksi, että joku kärsii tai tarvitsee erityiskohtelua. Tälle tyyppille periaatteiden pitäisi olla selkeitä ja ehdottomia ohjeita, kuten "valehtelu ei ole sallittua". Tällöin olennaista ei ole pohtia, voisiko valkoisen valheen lipsauttaminen olla joskus perusteltua. Esimerkiksi sananvapaus on sääntökeskeiselle tyyppille arvo, jota on puolustettava tinkimättömästi.

Yleistä etua korostava tyyppi

Yleistä etua korostava tyyppi pohjautuu utilitaristiseen ajatteluun. Siinä moraalista ratkaisua arvioidaan seurausten perusteella. Paras toimintatapa on se, joka tuottaa mahdollisimman paljon hyötyä mahdollisimman monelle ihmiselle.

Tällaisessa ajattelussa voidaan pitää perusteltuna, että yksittäinen ihminen joutuu kärsimään tai kestämään haittoja, jos viestintä palvelee laajempaa joukkoa tai yleistä etua. Journalismissa tämä näkyy

esimerkiksi siinä, että vallankäyttäjien odotetaan kestävän enemmän kriittistä tarkastelua kuin tavallisten ihmisten, koska kansalaisten tiedonsaantia pidetään erityisen tärkeänä.

Yleistä etua korostava tyyppi ei tukeudu pysyvään sääntöjen tai periaatteiden joukkoon, vaan pyrkii kussakin tilanteessa edistämään mahdollisimman suurta yhteistä hyvää. Tämä voi edellyttää kompromisseja ja keskenään kilpailevien arvojen tai ihanteiden punnitsemista.

Koska tämä tyyppi hyväksyy haitan silloin, kun sitä pidetään välttämättömänä suuremman hyvän saavuttamiseksi, hän painottaa viestintäetiikassa todennäköisesti läpinäkyvyyttä yksityisyyden suojan sijaan tai viestinnän avoimuutta luottamuksellisuuden sijaan. Dialogisen viestinnän etiikan näkökulmasta tälle tyyppille on tärkeää, että mahdollisimman monella ihmisellä tai ryhmällä on tasavertaiset mahdollisuudet osallistua viestintään.

Omaa etuaan suojeleva tyyppi

Omaa etuaan suojelevan tyyppin toiminta heijastelee eettistä egoismia ja subjektivismia. Hän tekee valintoja sen mukaan, mikä on hänelle itselleen parhaaksi ja mikä vastaa hänen käsitystään oikeasta ja väärästä. Tämä voi joissakin tilanteissa näyttää itsekäältä tai epäeettiseltä, mutta taustalla ei yleensä ole oman hyödyn tavoittelu muiden kustannuksella. Usein kyse on pikemminkin siitä, että hän pyrkii välttämään haittoja, lisävelvollisuuksia tai tilanteita, jotka kuormittaisivat hänen hyvinvointiaan ja mielenrauhaansa. Siksi hän myös mielellään siirtää vastuun päätöksenteosta muille.

Dialogisen viestinnän etiikan näkökulmasta omaa etuaan suojeleva tyyppi harkitsee tarkkaan ennen kuin ilmaisee mielipiteensä. Erityisesti ristiriitatilanteissa hän mieluummin vaikenee tai vastaa mahdollisimman neutraalisti. Hän ei välttämättä osallistu keskusteluun aktiivisesti, mutta se ei tarkoita, ettei hänellä olisi omaa näkemystä. Esimerkiksi yksityisyyden turvaaminen on hänelle tärkeä arvo.

Samalla hän kuitenkin ajattelee, että jokainen on itse vastuussa siitä, mitä tietoa antaa itsestään julkisuuteen ja miten suojaa omaa yksityisyyttään.

Suhteita vaaliva tyyppi

consue on divisive issues

tai passiivisena toimijana, joka haluaa säilyttää vallitsevan tilanteen ja välttää jännitteitä. Toisaalta hänet voidaan nähdä myös sovittelijana, joka etsii yhteistä näkemystä ristiriitaisissa kysymyksissä.

Dialogisen viestinnän etiikan näkökulmasta suhteita vaaliva tyyppi ei yleensä arvostele avoimesti vallankäyttäjiä. Hän myös välttää ristiriitoja niiden kanssa, joilla on merkittävää päätösvaltaa. Sananvapaus ei useinkaan ole hänelle arvo, jonka puolesta kannattaa taistella. Sen sijaan hän arvostaa hyviä viestintätaitoja, jotka auttavat neuvottelemaan ja säilyttämään toimivan vuorovaikutuksen.

Suhteita vaalivan tyyppin haasteena on rehellisen ja suoran palautteen antaminen. Hän saattaa myönteillä muita ja olla samaa mieltä myös

Suhteita vaaliva tyyppi pyrkii ylläpitämään ja kehittämään hyviä suhteita ihmisten ja ryhmien välillä. Hän välttää mahdollisuuksien mukaan kaikkea, mikä voisi vahingoittaa näitä suhteita, vaikka se joskus tarkoittaisi omista arvoista ja periaatteista tinkimistä. Hän ei asetu selvästi yhden osapuolen puolelle, vaan pyrkii sovittamaan yhteen erilaisia intressejä suosimatta ketään. Siksi häntä voidaan pitää varovaisena

silloin, kun olisi perusteltua sanoa vastaan. Koska hän uskoo, että kiittäminen ja tunnustuksen antaminen ilahduttavat ihmisiä ja ylläpitävät hyviä välejä, hän voi kehua myös silloin, kun kiitos ei ole täysin vilpittöntä. Pahimmillaan tämä voi johtaa kaunisteluun tai jopa epärehellisyyteen.

Huolenpitoa korostava tyyppi

Huolenpitoa korostava tyyppi pyrkii suojelemaan ja tukemaan sitä, joka on kyseisessä tilanteessa heikoimmassa asemassa. Hän voi tarjota apua ja tukea myös oman etunsa kustannuksella. Toisin kuin suhteita vaaliva tyyppi, huolenpitoa korostava tyyppi asettuu selvästi heikomman osapuolen puolelle eikä pelkää sitä, että puolen ottaminen vahingoittaisi suhteita muihin.

Dialogisen viestinnän etiikan näkökulmasta huolenpitoa korostava tyyppi on usein hyvä ja empaattinen kuuntelija. Hän välttää kriittistä tai tuomitsevaa palautetta. Toisin kuin yleistä etua korostava tyyppi, hän tarkastelee viestintätilannetta ennen kaikkea yksittäisen ihmisen näkökulmasta. Hän kunnioittaa jokaisen oikeutta määrittellä oman yksityisyytensä rajat, mutta ajattelee samalla, että kokemattomia tai haavoittuvia ihmisiä on suojeltava ja neuvottava oikealla hetkellä. Totuuden kertominen ei hänen mielestään saa satuttaa ihmistä.

Huolenpitoa korostava tyyppi on valmis arvostelemaan vallankäyttäjää julkisesti, jos se suojelee väärin kohdeltua ihmistä tai sellaista

henkilöä, joka ei pysty puhumaan omasta puolestaan. Hän huomaa herkästi tilanteet, joissa joku suljetaan viestintätilanteen ulkopuolelle. Siksi sananvapaus ei ole hänelle ensisijaisesti yleinen ihmisoikeus, vaan kysymys, johon on puututtava silloin, kun tietyltä ihmiseltä viedään mahdollisuus käyttää omaa ääntään. Huolenpitoa korostava tyyppi ei yleensä mieti, millaisia seurauksia toisten puolustamisesta voi koitua hänelle itselleen.

Väriyhdistelmien merkitykset

Alla kuvataan joitakin tapoja tulkita avatar-hahmon väriyhdistelmiä. Tulkinnat perustuvat pelissä rakennettuihin tyypeihin sekä pelin testivaiheen kokemuksiin. Niitä ei pidä lukea lopullisina totuuksina, vaan keskustelun avauksina. Ne voivat auttaa pohtimaan, millaisia viestintäeettisiä painotuksia omassa organisaatiossa, yksikössä tai tiimissä nousee esiin.

Jos avatar-hahmossa korostuvat **violetti** ja **vihreä**, ryhmä näyttää painottavan hyvien ihmissuhteiden säilyttämistä ja konfliktien välttämistä. Tällaisia valintoja tekevät pelaajat eivät yleensä arvostele muita julkisesti. Samalla he huomaavat herkästi tilanteet, joissa jonkun ääni jää kuulumatta tai hänen näkökulmansa sivuutetaan. Viestintään, kuuntelemiseen ja yhteiseen keskusteluun käytetään usein tavallista enemmän aikaa, koska niiden ajatellaan vahvistavan myönteistä ilmapiiriä.

Jos avatar-hahmoa hallitsevat **sininen** ja **vihreä**, ryhmä pyrkii niin ikään välttämään konflikteja, mutta suhtautuu viestintään varovaisemmin ja pidättyvämmin. Kriittikää ei yleensä kohdisteta johtajiin tai muihin vallankäyttäjiin. Viestintäetiikka ymmärretään ennen kaikkea ihmisten välisten suhteiden kautta. Kokouksissa ja muissa yhteisissä viestintätilanteissa korostuvat kompromissit, rauhoittelu ja sovun rakentaminen enemmän kuin kriittinen keskustelu.

Jos avatar-hahmossa korostuvat **punainen**, **keltainen** ja **violetti**, ryhmä näyttää pitävän tärkeänä, että tietyistä periaatteista pidetään kiinni silloinkin, kun se voi vaarantaa omia ihmissuhteita tai asemaa yhteisössä. Tällainen yhdistelmä voi viitata siihen, että vaikeassa eettisessä tilanteessa oma hyöty tai muiden välittömät edut eivät ratkaise valintaa, vaan ne voidaan asettaa sivuun periaatteiden vuoksi.

Punaisen ja **keltaisen** yhdistelmä viittaa ajattelutapaan, jossa yhteisesti sovittuja hyvän viestinnän periaatteita ja arvoja puolustetaan johdonmukaisesti. Ryhmän yhteiset pelisäännöt asetetaan hyvien ihmissuhteiden edelle, koska periaatteiden noudattamisen ajatel-

laan luovan järjestystä ja turvallisuutta. Jos käy ilmi, ettei arvoista ole sovittu riittävän selvästi, niistä on keskusteltava. Tämän yhdistelmän korostuminen voi kertoa myös siitä, ettei vakiintuneita normeja rikkovien selityksiä hyväksytä. Syitä voidaan ymmärtää, mutta rikkomuksia ei oikeuteta.

Sininen ja **keltainen** muodostavat jännitteisen yhdistelmän. Keltainen viittaa aktiiviseen ajatteluun, jossa painottuvat yleinen etu ja julkiseen toimintaan suuntautuminen. Sininen taas kuvaa varovaisempaa ja itseä suojaavaa suhtautumista. Kun nämä värit esiintyvät yhdessä, ryhmän valinnat näyttävät määräytyvän ennen kaikkea tilanteen mukaan.

Keltaisen ja **vihreän** yhdistelmä voi kertoa ajattelutavasta, jossa korostuvat mukaan ottamisen merkitys, tunnustuksen antaminen ja avoimuus. Tällöin joistakin periaatteista voidaan myös joustaa, jos se auttaa pitämään ihmiset mukana keskustelussa ja säilyttämään rakentavan ilmapiirin. Esimerkiksi totuuden sanomisen ehdottomasta vaatimuksesta voidaan joustaa.

Punaisen ja **violetin** tai **vihreän** yhdistelmä on myös jännitteinen. Punainen viittaa sääntöihin ja periaatteisiin nojaavaan ajatteluun ja nopeaan ongelmanratkaisuun. Violetti ja vihreä taas edellyttävät enemmän aikaa, koska niissä korostuvat huolenpito, suhteiden vaaliminen, harkinta ja yhteinen keskustelu.

Jos avatar-hahmossa on paljon harmaata, ryhmän keskustelut ovat voineet venyä pitkiksi tai osallistajat eivät ole kuunnelleet toisiaan riittävästi. Harmaa voi kertoa myös siitä, että pelaajien omat kokemukset käsiteltävistä tilanteista eroavat niin paljon, että he vain tulkitsevat tapaukset eri tavoin. Harmaa ei kuitenkaan tarkoita epäonnistumista. Se voi osoittaa, että osallistujilla on aidosti erilaisia arvoja ja että he päättävät hyväksyä erimielisyyden toisiaan kunnioittaen. Tällainenkin lopputulos on tärkeä, sillä dialogi edellyttää, että erilaiset arvot tunnustetaan ja otetaan vakavasti.

Dialogisen viestinnän periaatteet

1. Yksilön autonomia ja tiedollinen itsemääräämisoikeus

Ihmisillä tulee olla mahdollisuus tehdä viestintätilanteissa itsenäisiä, harkittuja ja riittävään tietoon perustuvia päätöksiä. Heillä tulee olla oikeus määritellä oman yksityisyytensä rajat, valita millaisiin viestintäympäristöihin he osallistuvat, ja kantaa vastuuta tiedosta, jota he itse jakavat.

Tiedollinen itsemääräämisoikeus tarkoittaa myös sitä, että ihmisellä on mahdollisuus ja oikeus vaikuttaa siihen, miten häntä koskevia henkilötietoja kerätään, tarkistetaan, käytetään ja luovutetaan. Dialoginen viestintä onnistuu parhaiten silloin, kun jokaisella on riittävästi autonomiaa ja harkittu käsitys oman sekä läheistensä yksityiselämän rajoista.

Instituutioilla on vastuu suojella yksityisyyttä ja arkaluonteisia henkilötietoja omissa käytännöissään. Tämä vastuu koskee myös digitaalisia ja tekoälyä hyödyntäviä viestintäympäristöjä, joissa henkilötietoja voidaan kerätä, käsitellä tai päätellä epäsuorasti.

1.1. Ihmisillä on oltava mahdollisuus käyttää tiedollista itsemääräämisoikeuttaan. Tämä tarkoittaa, että he voivat voimassa olevien lakien puitteissa päättää, mitä heitä koskevaa tietoa levitetään ja miten siitä viestitään.

1.2. Ihmisillä on oltava oikeus kieltäytyä sellaisesta tiedosta tai viestinnästä, joka voi vaarantaa heidän hyvinvointinsa tai jonka he kokevat eettisesti tai henkilökohtaisesti mahdottomaksi hyväksyä.

1.3. Tiedollista itsemääräämisoikeutta on tuettava erityisesti silloin, kun ihminen on viestintätilanteessa kokematon, haavoittuvassa asemassa tai häneltä puuttuu tarvittavia voimavaroja.

1.4. Vahvemmassa asemassa olevien viestintäkumppaneiden on tuettava heikommassa asemassa olevien tiedollista itsemääräämis-

oikeutta. On tärkeää huomata, että lasten viestintätaidot vastaavat heidän kehitystasoaan ja että iäkkäiden tai sairaiden ihmisten kyky hallita itseään koskevaa tietoa voi olla tavallista heikompi.

1.5. Ihmisillä on oltava pääsy sellaiseen itseään koskevaan tietoon, joka on olennaista päätöksenteossa.

1.6. Digitaalisten ja tekoälyä hyödyntävien viestintäjärjestelmien on kunnioitettava ja tuettava yksilön tiedollista itsemääräämisoikeutta. Tämä edellyttää avoimuutta esimerkiksi siitä, miten tietoja kerätään ja käsitellään ja miten automaattisia päätöksiä tehdään.

2. Tiedon ja keskustelun laatu

Dialogi voi olla eettisesti kestävä vain, jos se perustuu luotettavaan ja olennaiseen tietoon. Viestinnän osapuolten on kerrottava avoimesti, mitä he tavoittelevat, ja tuotava esiin ne tiedot, joilla on asian kannalta merkitystä. Faktojen tarkistaminen ei yksin riitä. Tieto on myös esitettävä niin, että muut voivat arvioida sitä kriittisesti ja esittää siitä kysymyksiä.

Luotettava tiedonvaihto ja perusteltu keskustelu rakentavat luottamusta osapuolten välille. Eryistä huolellisuutta tarvitaan silloin, kun aihe on arkaluonteinen tai jakaa ihmisiä voimakkaasti. Tällaisissa tilanteissa on varottava propagandaa, puolitotuksia ja harhaanjohtavaa tietoa.

Viestintään osallistuvilla on yhteinen vastuu siitä, että yleisen edun kannalta tärkeä tieto tulee esiin ajoissa. Tämä korostuu kriiseissä ja tilanteissa, joissa asia herättää laajaa julkista huomiota. Uudet teknologiat lisäävät manipuloinnin mahdollisuuksia. Siksi tekoälyn tuottama tai muokkaama sisältö on merkittävä selvästi.

2.1. Viestintään osallistuvien on arvioitava, kuinka luotettavaa heidän käyttämänsä tieto on.

2.2. Viestintään osallistuvien tulisi kertoa lähteensä avoimesti, jotta muut voivat arvioida tiedon luotettavuutta.

2.3. Kaikkien dialogiin osallistuvien on voitava ymmärtää, mihin viestinnällä pyritään.

2.4. Harhaanjohtaminen on epäeettistä. Kyseenalaisia keinoja ovat esimerkiksi väärän tiedon jakaminen, manipulointi, piilomainonta, propaganda, tarkoitushakuiset yleistyksset ja olennaisen tiedon salaaminen.

2.5. Digitaalisten ja tekoälyä hyödyntävien välineiden käytöstä on kerrottava avoimesti. Tekoälyn tuottama tai muokkaama sisältö on merkittävä selvästi. Näin voidaan ehkäistä manipulointia ja toiset voivat arvioida sisältöjä tietoon tukeutuen.

3. Erimielisyyksien käsitteleminen dialogissa

Erimielisyydet eivät estä dialogia. Päinvastoin, erimielisyyksien avoin käsittely voi vahvistaa vuoropuhelua ihmisten välillä, organisaatioissa ja koko yhteiskunnassa. Siksi viestintään osallistuvien on kannettava vastuuta siitä, mitä ja miten he puhuvat. Omista tavoitteista, näkökulmista ja rajoista on hyvä kertoa mahdollisimman selkeästi.

Viestinnän eettisyyttä ei ratkaise vain se, mitä puhuja tarkoittaa. Merkitystä on myös sillä, miten muut voivat tulkita viestin ja millaisia seurauksia viestinnällä voi olla. Ristiriitatilanteissa on tärkeää selvittää, johtuuko konflikti viestinnän esteestä¹, väärinymmärryksestä vai syvemmästä erimielisyydestä. Myös vaikeissa tilanteissa on säilytettävä asiallinen ja kunnioittava tapa keskustella.

3.1. Jokaisella on vastuu kuunnella eriäviä mielipiteitä ja yrittää ymmärtää, mihin ne perustuvat. Erimielisyyttä ei tarvitse pelätä. Dialogi voi johtaa yhteiseen ymmärrykseen, kompromissiin tai siihen, että erimielisyys jää voimaan ja se tunnustetaan rauhanomaisesti.

1 Viestinnän esteet voivat näkyä monella tavalla. Ihmiset voivat puhua toistensa ohi, ikään kuin heillä ei olisi yhteistä kieltä. Joku voi tuoda itseään esiin liikaa tai jäädä täysin taka-alalle. Keskustelua voivat vaikeuttaa myös moralisointi, jankuttaminen, tyhjät keuhut ja perusteettomat oletukset.

3.2. Jos yhteistä näkemystä ei löydy, erimielisyys on voitava hyväksyä. Samalla on tärkeää sanoa selvästi, mistä erimielisyys johtuu. Rakentava suhtautuminen eriäviin näkemyksiin on olennainen osa merkityksellistä dialogia.

3.3. Erimielisyyden syntyessä on selvitettävä, onko kyse väärinymmärryksestä vai aidosta arvostiridasta.

3.4. Konfliktitilanteissa on tarkistettava, perustuuko ristiriita kokonaan tai osittain väärään, epätarkkaan tai vääristyneeseen tietoon.

3.5. Leimaamista tai stereotyyppioita ei pidä käyttää oman argumentoinnin tukena.

4. Yhdenvertaisuus, vapaus ja turvallisuus

Dialoginen viestintä perustuu sananvapauteen, ihmisarvoon, turvallisuuteen, rohkeuteen ja luottamuksellisuuteen. Turvallisuus ja rohkeus kulkevat käsi kädessä. Ihmiset uskaltavat puhua avoimesti vain jos he kokevat olonsa riittävän turvalliseksi. Toisaalta turvallinen keskusteluympäristö ei synny ilman rohkeutta osallistua ja kuunnella myös vaikeita näkemyksiä.

Sananvapaus tarkoittaa oikeutta muodostaa mielipiteitä ja jakaa tietoa. Dialogisessa viestinnässä turvallisuus tarkoittaa ympäristöä, jossa kaikki voivat osallistua keskusteluun rehellisesti ja ilman tarpeettomia esteitä. Ihmisarvo puolestaan edellyttää yhdenvertaisuutta. Siksi organisaatioiden on huolehdittava myös rakenteista ja käytännöistä, jotka tukevat yhdenvertaista osallistumista.

Dialogia tukeva viestintä arvostaa kulttuurista, yhteiskunnallista ja kielellistä moninaisuutta. Se rohkaisee ihmisiä osallistumaan erilaisista taustoista ja identiteeteistä riippumatta. Tämä koskee esimerkiksi sukupuolta, ikää, seksuaalista suuntautumista, uskontoa, etnistä taustaa, sosioekonomista asemaa, vähemmistöasemaa tai koulutus-taustaa.

Turvallisessa viestintäympäristössä ihmiset voivat esittää myös kriittisiä ja eriäviä näkemyksiä ilman pelkoa kielteisistä seurauksista. Kriittisyys ei kuitenkaan oikeuta loukkaamaan tai vähättelemään muita. Jos viestinnässä käsitellään tietoa, jonka julkistaminen voi aiheuttaa vahinkoa, luottamuksellisuudesta on huolehdittava.

4.1. Jokaisella on oikeus ilmaista ajatuksiaan vapaasti omissa yhteisössään, organisaatioissa ja mediassa. Tätä vapautta on käytettävä vastuullisesti.

4.2. Viestinnässä on otettava huomioon osallistujien erilaiset tarpeet ja olosuhteet, jotta kaikilla olisi tasapuolinen mahdollisuus tulla kuuluisiksi ja ymmärretyiksi.

4.3. Johtajilla ja muilla valta-asemassa olevilla on velvollisuus huolehtia siitä, että ihmiset voivat esittää kriittisiä näkemyksiä turvallisesti.

4.4. Tietoa ei pidä määritellä luottamukselliseksi vain mainehaitan välttämiseksi. Joissakin tilanteissa yleisen edun kannalta tärkeän tiedon julkistaminen voi mennä muiden lojaliteettien edelle.

4.5. Jos viestinnän osapuolten asema, osallistumismahdollisuudet tai kyky arvioida seurauksia ovat eriarvoisia, vahvemmalla tai osavammalla osapuolella on velvollisuus auttaa haavoittuvammassa asemassa olevia ymmärtämään viestinnästä koituvat seuraukset.

4.6. Häirintä ja tunteisiin vetoava manipulointi² eivät kuulu hyvään viestintään.

4.7. Manipuloivat keinot eivät ole hyväksyttäviä. Tällaisia ovat esi-

2 Esimerkkejä tällaisesta toiminnasta ovat kaasuvalotus, jossa toisen itsetuntoa ja todellisuudentajua pyritään horjuttamaan; vaikeemisella rankaiseminen; asian kieltäminen tai vähättely; uhrin syyllistäminen; syyllisyydentunteen herättäminen ja passiivisaggressiivinen viestintä.

merkiksi puhujan sävyyn takertuminen³, grooming eli luottamuksen rakentaminen manipulointitarkoituksessa sekä häpäiseminen. Erityisen vakavaa tämä on silloin, kun manipulointi kohdistuu esimerkiksi sukupuoleen, etniseen taustaan, rotuun, seksuaaliseen suuntautumiseen tai näiden yhdistelmiin.

5. Aktiivinen kuunteleminen, vastaaminen ja mukaan ottaminen

Aktiivinen kuunteleminen on dialogisen viestinnän perusta. Se auttaa ihmisiä osallistumaan keskusteluun ja ymmärtämään toisiaan paremmin. Kun kuuntelija vastaa tavalla, joka vie keskustelua eteenpäin, hän osoittaa ymmärtävänsä toisen näkökulman.

5.1. Dialogissa osapuolten on kuunneltava toisiaan keskittyneesti ja vastattava niin, että yhteinen ymmärrys vahvistuu.

5.2. Hyvä kuunteleminen edellyttää myös sanattomien viestien huomaamista. Se vaatii ennakkoluulotonta asennetta ja sitä, ettei toisesta tehdä perusteettomia päätelmiä.

5.3. Ihmistä koskevia päätöksiä ei pidä tehdä niin, ettei hän saa itse osallistua keskusteluun. Ohjenuorana on periaate: "Puhu ihmisen kanssa, älä hänestä."

3 Sävyyn takertumisessa huomio siirretään pois siitä, mitä ihminen sanoo hänen ilmaisu- tai kirjoitustapaansa. Näin alkuperäinen asia jää sivuun ja keskustelu alkaa käsitellä puhujan tunteita tai esiintymistä. Kriittistä näkemystä esittävälle voidaan esimerkiksi sanoa, että hänen pitäisi puhua rauhallisemmin tai miellyttävämmin, jotta hänet voitaisiin ottaa vakavasti. Sävyyn takertuminen vähättelee puhujan kokemusta, kertomusta ja näkökulmaa.

6. Rakentava palaute

Opetuksessa, johtamisessa ja ihmissuhteissa annettu palaute voi joko tukea dialogia tai estää sen. Jos palaute on sopimatonta, kohtuutonta tai pelkästään kielteistä, keskustelu voi lukkiutua. Rakentava palaute toimii parhaiten, kun osapuolet ymmärtävät, miksi palautetta annetaan, miten se annetaan ja milloin siitä keskustellaan. Se edellyttää myös kuuntelemista ja molemminpuolista kunnioitusta.

Rakentavan palautteen tärkein tehtävä on auttaa näkemään, miten tilanteessa kannattaa edetä.

- 6.1.** Rakentava palaute sopii tilanteeseen sekä sävyltään että sisällöltään. Palautteen antaja välttää henkilöön kohdistuvaa tai kohtuutonta kritiikkiä ja ohjaa keskustelua kohti mahdollisia ratkaisuja.
- 6.2.** Dialoginen palaute edellyttää, että palautteen antaja ja vastaanottaja ymmärtävät, milloin palautetta annetaan ja mitä asiaa se koskee.
- 6.3.** Ennen palautteen antamista on hyvä pohtia, pitäisikö tilanteessa soveltaa periaatetta, jonka mukaan ”neuvoja ei anneta pyytämättä”.
- 6.4.** Palautteen antajan on tunnistettava oman osaamisensa rajat ja annettava ohjausta vain asioissa, joista hänellä on riittävää asiantuntemusta.
- 6.5.** Palautteen antajan tulisi auttaa vastaanottajaa tekemään omat johtopäätöksensä tai ratkaisunsa esittämällä olennaisia ja kannustavia kysymyksiä.

Dialog